

Збірник наукових матеріалів
XXXIX Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«СУЧАСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ НАУКИ»

20 січня 2020 року

Частина 9

м. Вінниця

Сучасний вектор розвитку науки, XXXIX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 20 січня 2020 року. – Ч.9, с. 84.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXXIX Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Сучасний вектор розвитку наук», 20 січня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Політичні науки

<i>Коновалова А.В., Пермінова С.О.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	5
<i>Никитенко О.К.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ	8

Філологічні науки

<i>Александрова Г.А.</i> ТРАДИЦІЙНІ СТРУКТУРИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.....	10
<i>Алтухова М.С.</i> ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE MAPS НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	15
<i>Вишневська Г.</i> СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕНЬ КОНЦЕПТУ: ПІДХОДИ, ОЗНАКИ, СУМІЖНІ ПОНЯТТЯ.....	19
<i>Головач М.В.</i> КОНЦЕПЦІЯ СВІТУ ТА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ У РОМАНИ-ПРИТЧІ В. ГОЛДІНГА «ВОЛОДАР МУХ»	23
<i>Заграновська О.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ НЕВДОВОЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ МОВЛЕННІ	29
<i>Іванюк І.М.</i> СЛОВО І ОСОБИСТІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК НАЙПОТУЖНІШІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ, ЗДАТНОСТІ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ, ВІРИ В УНІКАЛЬНІСТЬ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ	32
<i>Служенко І.В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	36
<i>Осадченко А.В.</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОНЯТІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ СИНТАКСИЧНОЇ ЕКСПРЕСІВНОСТІ.....	42
<i>Поляк В.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ УСПІХ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ЕШЛІ ВЕНСА «ЛІОН МАСК. TESLA, SPACEX ТА ШЛЯХ У ФАНТАСТИЧНЕ МАЙБУТНЄ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	46

<i>Пугачова Ю.Ю.</i> ПАРАДИГМА ЗОБРАЖЕННЯ ТРАГІЧНИХ КАТАКЛІЗМІВ 20 СТОЛІТТЯ У РОМАНІ ГЕНРІХА БЕЛЛЯ «ГРУПОВИЙ ПОРТРЕТ З ДАМОЮ».....	51
<i>Рудницька Л.В.</i> МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛУ НА МЕЖІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА І МОВОЗНАВСТВА.....	57
<i>Саламатина А.В.</i> ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ГЕРМАНИИ.....	64
<i>Халявка Л.В.</i> ПЕРЕДВИБОРНА ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА МАНІПУЛЯТИВНИЙ АСПЕКТ	68
<u><i>Філософські науки</i></u>	
<i>Воскобійник Т.О.</i> ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ НАУКИ.....	71
<i>Короплясова А.А.</i> ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СУТНОСТІ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ «ЦИФРОВОЇ ПСИХІКИ» І РОЗУМНИХ МАШИН	73
<i>Піско Р. В.</i> ГУМАННІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	78

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Коновалова А. В.

студентка факультету менеджменту та маркетингу

Пермінова С.О.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри менеджменту

Національний технічний університет України

«КПІ ім. І.Сікорського», м. Київ, Україна

Розвиток громад та розбудова інфраструктури регіонів є важливим питанням для української держави. Оскільки ця сфера потребує значної бюджетної підтримки, були прийняті рішення, які окреслили майбутній процес фінансової децентралізації в Україні, що покликана зміцнити спроможність територіальних громад та підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів. Законодавством України передбачено збільшення повноважень територіальних громад, які об'єдналися в умовах проведення децентралізації. За період 2014-2018 рр. впроваджувалися першочергові законодавчі ініціативи, сформовано і діє основний пакет нового законодавства, внесені зміни до Податкового кодексу, завдяки чому фінансова децентралізація зазнала офіційного затвердження.

Ці процеси в кінцевому результаті призвели до покращення стану місцевих бюджетів, які за останні роки зросли на 165,4 млрд. грн. (рис. 1). У 2017-2019 рр. власні доходи місцевих бюджетів склали 45-47% від загальних доходів, у 2018 р. обсяг загальних доходів становив 562,4 млрд. грн., з яких 263,5 млрд. грн. було отримано із власних доходів, 298,9 млрд. грн. передані із державного бюджету [1].

У процесі впровадження нової моделі фінансового забезпечення місцеві бюджети набули певної автономії, що позитивно вплинуло на виділення коштів під важливі проекти, і дозволило покращити показники доходів місцевих бюджетів (рис. 2), які за 2018-2019 рр. значно перевищили 100%.

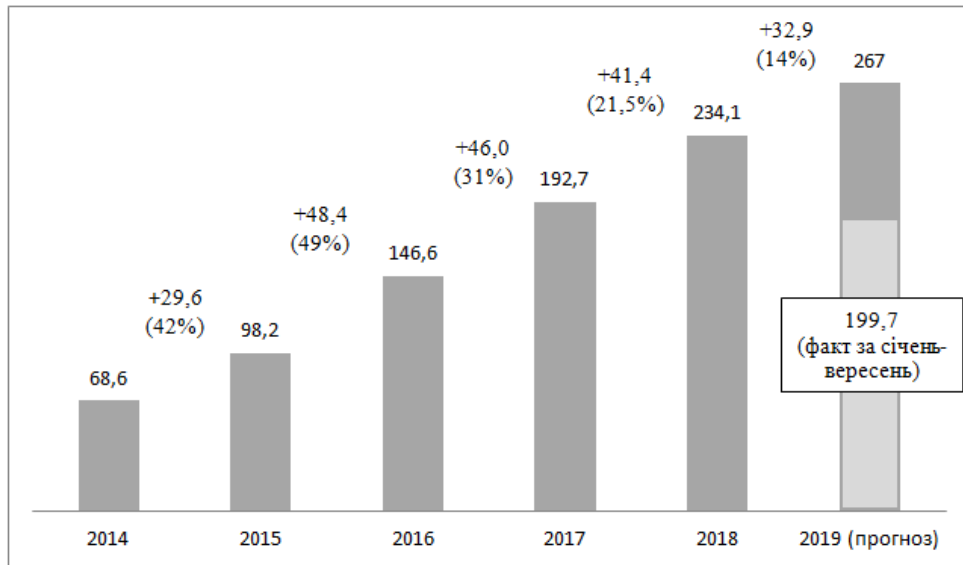

Рис. 1. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд. грн [2]

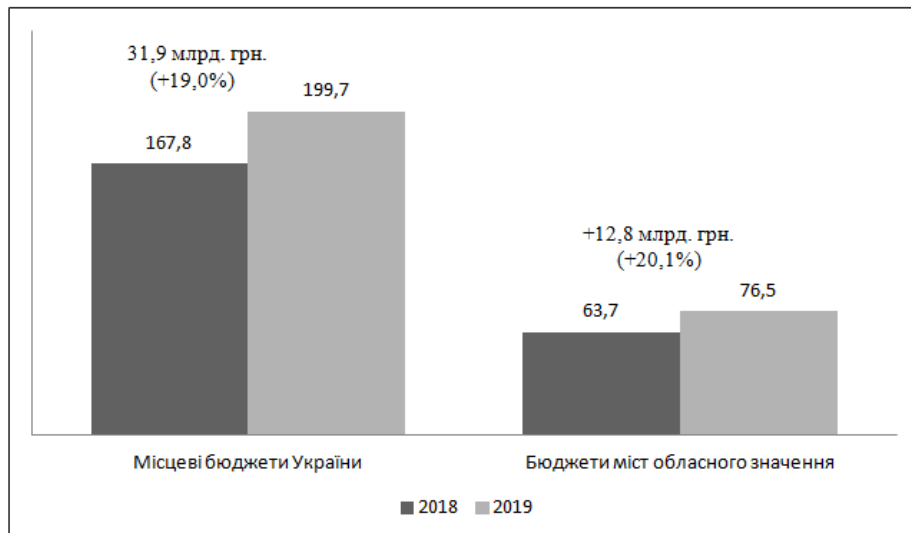

Рис. 2. Виконання власних доходів місцевих бюджетів, млрд. грн. (%) [3]

Про ефективність впровадження фінансової децентралізації свідчать результати платоспроможності місцевих бюджетів. Так, за даними експертів Асоціації міст України, за останні роки у 58 разів зменшилася кількість наданих казначейських позик, що демонструє посилення платоспроможності місцевих бюджетів. Дані зміни дають можливість місцевим органам влади забезпечити належне функціонування закладів бюджетної сфери та самостійно вирішувати питання розвитку громад.

Упродовж 2018 року з місцевих бюджетів було витрачено 570,6 млрд. грн. Найбільша частина цих коштів була спрямована на розвиток сфери освіти -

16,3%. Другим за важливістю питанням стали житлові субсидії, що призначаються певним категоріям громадян (11,6 %), лікарні загального профілю отримали 7,6% з місцевого бюджету, в тому числі, на впровадження реформи, до якої входить призначення сімейного лікаря. На допомогу малозабезпеченим сім'ям органи місцевого самоврядування спрямували 7,4% коштів, інші 5,8% були задіяні для будівництва доріг, 5,6% склало фінансове забезпечення дитсадків. Для підтримки діяльності житлово-комунальних господарств було виділено 5,3% коштів, а на утримання органів місцевого самоврядування – 4,8% [3].

Отже, фінансова децентралізація, надаючи більше самостійності регіональним органам влади, у період 2014-2019 рр. зрушила з місця проблему фінансування місцевих бюджетів, активізувавши внутрішні резерви і покращивши ситуацію із сплатою податків та отриманням доходів.

Література:

1. Доходи місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/17540906/finansii/dohodi_mistsevih_byudzhativ.
1. Державний сайт України. Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>.
2. Міністерство фінансів України. Виконання доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

*Никитенко О.К.**студент факультету історії,
політології та національної безпеки
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі українки
м. Луцьк, Україна*

Після розвалу Радянського Союзу у країнах, які входили до його складу, розпочалась трансформація політичних режимів. Відслідковувалась тенденція переходу від тоталітаризму до демократичного режиму. Відповідно до Конституції Республіка Білорусь є демократичною державою. Однак реальність відрізняється від того, що прописано у законі.

Як підкреслюють дослідники О. В. Лазоренко та О. О. Лазоренко, політичний режим по суті – це комплекс взаємодіючих між собою компонентів (культурних, правових, соціально-економічних та політичних), які свідчать про те, як здійснюється політична влада [1, с. 237].

Білорусь, яка на початку процесу реформи Горбачова виявилася більш консервативним суспільством, ніж інші республіки, накопичила значно менше антирадянських сил. Дисиденти не були частиною радянського білоруського політичного життя – просто тому, що їх було дуже мало. Тому антирадянський білоруський протестний рух, який почав вибудовуватися в епоху Перебудови, особливо внаслідок подій у Москві, Прибалтиці та Україні, був відносно слабким і значною мірою натхненний іноземними моделями. Були створені партії та громадські організації, але з часом цей демократичний рух почав згасати.

З появою незалежності в політичному житті Білорусі мало що змінилося. Перший президент не запровадив масштабних структурних реформ. Були створені деякі демократичні інститути, такі як обрання президента, поділ влади та примноження політичних партій – але вони є демократичними лише на папері.

Для більшості білорусів такі цінності, як свобода слова, свобода асоціацій, незалежність засобів масової інформації, політична свобода та участь у політичному житті, не є пріоритетом. Наверху списку – економічне процвітання, соціальне забезпечення та політична стабільність. Лідери країни це добре знають і сильно наголошують на економічних та соціальних діях, щоб уникнути розвитку політичних заворушень.

Як зазначає білоруський дослідник В. Чернов, після фактичного державного перевороту, який відбувся в Білорусі у листопаді 1996 р., державні bastiони супротиву амбіціям президента Лукашенка остаточно впали (Верховна Рада та Конституційний суд були, по-суті, розігнані) і країна вступила у нову фазу своєї політичної історії – фазу помірковано-жорсткого авторитарного режиму особистої влади [2, с. 28]. Затверджена на референдумі нова Конституція не тільки встановила фактичний режим особистої влади президента Лукашенка, але й збільшила термін його перебування на посаді майже на 2,5 роки: згідно зі ст.144 термін повноважень президента треба відлічувати не з моменту його перемоги на виборах у липні 1994 р., а з дня вступу в дію нової Конституції, тобто з листопада 1996 р.. Термін же повноважень народних депутатів був зменшений з 5 до 4 років.

В такий спосіб відбулась остаточно легітимізація та інституалізація тієї кардинальної зміни вектора розвитку політичного режиму Білорусі (з демократичного на авторитарний), перші ознаки якої виявились одразу ж після приходу до влади О. Лукашенка.

Прийшовши до влади як класичний, по суті популістський, політик, О. Лукашенко зараз значною мірою ґрунтується на державно-поліцейському апараті, застосовуючи репресії щодо своїх політичних опонентів. Водночас популістська риторика, популістська технологія політичного «самопозиціонування» порівняно успішно продовжують застосовуватися білоруським лідером для забезпечення лояльності значної частини населення країни [3].

Фактично, білоруська модель управління відтворює радянську модель вертикального державного управління на чолі з президентом, тоді як усі інші

законодавчі, виконавчі та судові гілки підпорядковуються його посаді.

Отже, попри закріпленій у Конституції демократичний режим, президент Білорусі зосереджує у своїх руках значну владу, яка дозволяє йому впливати на законодавчу, виконавчу та судову гілки влади. Для прикладу, Лукашенко призначає 6 з 12 членів Конституційного суду, який навіть не в змозі розпочати справу самостійно, а натомість повинен звернутися до затвердження у глави держави.

Література:

1. Лазоренко О. В., Лазоренко О. О. Політичні режими: нормативний підхід // Генеза. – 1996. – № 1(4). – С. 235–244.

2. Чернов В. Авторитарный режим в Беларуси: характер, запас прочности, варианты трансформации [Текст] / В. Чернов // Открытое гражданства. – 1998. – № 4 (106). – С. 28.

3. Кіянка І. Б. Історичні форми концептуалізації популізму як категорії політичної науки та ідеологічної норми [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/dis_kiyanka.pdf#2

УДК 82.091 Укр

Філологічні науки

ТРАДИЦІЙНІ СТРУКТУРИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.

*Александрова Г. А.,
доктор філологічних наук,
провідний науковий співробітник
НБУВ імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Українська література зламу ХІХ–ХХ століть стала добою мистецьких пошуків, переосмислення та модифікації традиційних форм та образів, розширення сфери і меж художнього бачення. Глибшого теоретичного розуміння і вивчення в ту добу потребували і складні питання функціонування традиційного сюжетно-образного матеріалу як важливого різновиду

запозичень. Для позначення сюжетів, образів і мотивів, що інтенсивно функціонують у літературі, застосовували різні терміни: «мандрівні сюжети», «світові типи», «вічні типи», «вікові образи», «вічні образи», «світові сюжети», «вічні сюжети», «магістральні сюжети», «надсюжети», «надтипи» та ін. (нині переважає нейтральний термін – «традиційні сюжети і образи»). Вони виявляють позачасову суть, є своєрідною художньою формою універсальної пам'яті, яка зберігає і осмислює загальнолюдський досвід. Досвід їх осмислення цікавий і для сучасного літературознавства.

На застосування світових сюжетів, мотивів та образів як усталених семантично-структурних систем, здатних до модифікації, звертали увагу, слідом за Аристотелем, Я. Гріммом, Г. Парі, Ф. Бопп, О. Веселовський, Е. Браун, А. Фарінееллі та ін., які окреслили «фонд» всесвітніх загальнолюдських тем, сюжетів, образів. Шлях зіставлення доводив: ці структури функціонують не як явища, ізольовані в часі й просторі, а як результат складної взаємодії національних культур, які застосовують сюжетно-образний матеріал минулого для відображення і осмислення в новому творі процесів сучасності.

О. Веселовський вважав: саме порівняльний метод відкриває для історії літератури «цілком нове завдання – простежити, як новий зміст життя, цей елемент свободи... пронизує старі образи, ці форми доконечності, у які неминуче відливавсь весь попередній розвиток» [1, с. 41].

М. Драгоманов підкреслював вагомий внесок у науку представників трьох шкіл (міфологічної, антропологічної і теорії наслідування). Перші два дають змогу пояснити початок оповідання і процес першого його формування, а третя – побачити подальші переробки оповідання та його міжнародний рух. Засади М. Драгоманова такі: знайти й проаналізувати і порівняти всі відомі варіанти твору; відшукати найстаріший варіант і з'ясувати шлях його мандрівки. Після цього вивчити міру оригінальності основного варіанта та етичну і соціальну мету, задля яких перероблявся цей варіант.

Вивчення мандрівних ідей, сюжетів та літературних форм, перехрещення впливів, їхніх модифікацій відповідно до особливостей національного

літературного руху – риси, які характеризували компаративні дослідження І. Франка. Завдання для історика літератури – у тому, щоб розрізнити «своєрідно національне» й «загально міжнародне» і показати «питомий національний характер, її оригінальні прикмети».

Учення О. Потебні розширило можливості історико-порівняльного методу, збагативши його критеріями психологічного аналізу. Цікавими були його міркування про суть і властивості людської творчості, яка без збудження чужою думкою, без певної частки запозичення не може виникнути й існувати.

Осмилював схожість сюжетів і тем різних літератур та специфічну інтерпретацію їх А. Кримський. Завдання науковця, переконував він, простежити, яким чином чужа оповідь встигло дісталася до нас, поширитися в народі, пристосуватися до певної місцевості й «знаціоналізуватися усіма сторонами, в усіх подробицях» [2, с. 30]. Він виокремив 17 сюжетів, найбільш розповсюджених у світовому письменстві і тому спільних для багатьох національних літератур.

Важливими були міркування дослідників про те, що естетична вартість літературного твору автоматично не зростає завдяки використанню відомого сюжету, це не першорядний факт, – це визначає тільки його художність, «змістовна форма». М. Дашкевич був переконаний у тому, що не слід вимагати від письменника повної оригінальності: кожен твір є лише поєднанням давно відомих мотивів. «Поетичні задуми і твори першорядних поетів – Данте, Шекспіра, Мольєра, Гете... за свій вихідний пункт мають мандрівні оповіді, але це не зменшує ціни витворів цих поетів; ми визнаємо оригінальність їх талантів і повне значення їх творів» [3, с. 160]. Визначальним критерієм має бути художня вартість твору, духовний зміст, який вкладається в запозичений сюжет. Хоча великі письменники часто лише переробляли готові перекази, ніхто не знижує на цій підставі вартість їхніх творів. Вони, хоча є переробкою схем, що раніше вже були в обігу, вирізняються значними достоїнствами, яких не було в попередніх літературних опрацюваннях тих самих сюжетів.

І. Стешенко теж акцентував на тому, що сила національного таланту полягає в тому, що він по-своєму перетворює готові форми і дає те, чого в

немає у першотворі. Оригінальне полягає в сполученні матеріалу, загальне – у матеріалі, адже кожна національна культура складається з багатьох чужих елементів, які часто досить важко відрізнити від своїх. Вказування на чужі впливи не знижує цінності і навіть оригінальності твору, бо неоригінальне дуже часто підвищує цінність оригінального. Немає й оригінальних всесвітніх літератур, якщо вони справді всесвітні – тобто стоять на високому ступені людського розвою і мають зносини з письменством інших народів.

Акцент у дослідженнях переносився із факту запозичення на явище рецепції, зміни, модифікації традиційних структур: «Мандрівні перекази, – писав А. Ніковський, – приходячи до нас, проходили через горнило власної переробки, принатурювалися до місцевих потреб та йшли на культурний пожиток нашому народові». Але вони «вимагали високої культурності від того народу, до якого попали, щоб піти далі, а може й вернутися до свого джерела в новому та й кращому, коштовнішому й оригінальнішому вбранні» [4, с. 370]. Отже, побутування певного сюжету повинно мати культурний ґрунт; підлягають трансформації лише ті сюжети, які відповідають літературним запитам та культурно-інтелектуальному рівню суспільства.

Дослідження традиційних структур і – ширше – використання їх національною літературою потребували комплексного підходу, адже вони мали і генетичний, і типологічний виміри. «Ті кілька десятків світових сюжетів, що їх має всесвітня література, тим і цікаві, що кожний з них охоплює якесь явище, якийсь факт людської психології вселюдського, позачасового значення, а кожна нова обробка цього сюжету в умовах нової доби, нового суспільного оточення все поширює та поглиблює цей сюжет – з одного боку, та відбиває його розуміння певною добою та певною суспільною групою – з другого» [5, с. LXV], – писав Б. Якубський. Є. Ненадкевич називав світовими образами літературні утворення, які внаслідок „боротьби за існування” між літературними образами посіли місце на поверхні літератури. Світові сюжети перебували в центрі уваги П.Филиповича, який наголошував, що це – універсальна літературна спадщина, якою письменники послуговуються не

одне століття, навіть забуваючи, що це, по суті, запозичення. Не кожен сюжет постійно можна використовувати – різні епохи, як і різні літературні школи, мають свої улюблені, найважливіші сюжети, – акцентував учений. Неважливо, чи знав автор попередні обробки, основне, щоб він не підійшов до «заяложеного сюжету» механічно. Для талановитого автора такі сюжети слугують традицією, яка викликає заперечення і шукання нових шляхів.

Отже, розгляд своєрідності функціонування традиційних структур, їхня співвіднесеність зі світовою та національною літературною традицією на початку ХХ ст. стали «одним з пріоритетних напрямів українського порівняльного літературознавства» [6, с. 318]. У студіях кінця ХІХ ст. – першої третини ХХ ст., присвячених трансформації традиційних структур, спостерігаємо розуміння не лише психологічної мотивації звернення до світового сюжетно-образного матеріалу, а й бачення нових його функцій під час входження в іншу літературу, з'ясування зміни їх значень у часовому, національному і мовному інтервалі між контекстом його виникнення і контекстом рецепції. Теоретичні погляди українських літературознавців позначені баченням української літератури, як такої, що наповнена класичними ідеалами та універсальними цінностями і здатна трансформувати їх залежно від потреб і духу часу. Традиційний сюжетно-образний матеріал вивчають у сучасній вітчизняній літературознавчій науці насамперед представники т. зв. «чернівецької школи» компаративістики (А. Волков, В. Антофійчук, А. Нямцу, О. Червінська та ін.). Інтерес сучасного літературознавства до проблеми традиційних структур залишається досить високим, оскільки переосмислення такого сюжету чи образу є складним творчим процесом, і традиційна структура постає лише стрижнем, навколо якого нанизуються інші проблеми.

Література:

1. Веселовский А. Н. Историческая поэтика. Высшая школа, Москва, 1989. – 648 с.
2. Кримський А. Ю. До питання про стародавні українські релігійні оповідання // Твори: в 5 т.. Київ.: Наукова думка, 1972. – Т. 2. – С. 468–478.

3. Дашкевич Н. П. Отзыв о сочинении г. Петрова «Очерки истории украинской литературы XIX столетия». Упоряд., передмова, примітки, покажчик імен Г. А. Александрової. ЛАНДОН-XXI. – Донецьк, 2013. – С. 37–106.

4. Ніковський А. «Дон Жуан» в українській літературі. // Vita Nova. Київ. Хроніка–2000, 2015. – С. 370–375.

5. Якубський Б. Творчий шлях Лесі Українки // Леся Українка. Твори: у XII т. Книгоспілка. – Київ. 1927–1929. – Т. I. – 1927. – С. VII–LXXXIII.

6. Александрова Г. *Помежів'я*: українське порівняльне літературознавство кінця XIX – першої третини XX століття): монографія. Київ: ВПЦ: Київський університет, 2009. – 416 с.

УДК 1751

Філологічні науки

ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE MAPS НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Алтухова М. С.,

викладач німецької та англійської мов,

Екологічний коледж

Львівського національного аграрного університету

м. Львів, Україна

Ще зовсім недавно ніхто не міг собі уявити, що такі веб-інструменти як Google Maps (Карти Google) можливо застосувати на заняттях з іноземної мови. Цей інструмент часто застосовують викладачі географії, його навіть можуть використовувати викладачі історії, проте як Карти Google може застосувати на занятті викладач іноземної мови? Вас здивує різноманіття завдань, які ви можете виконати з допомогою цього інструменту. Але спершу декілька фактів про Google Maps. Отже, Google Maps — це потужний та зручний інструмент картографування, який відображає карти місцевості, супутникові знімки всього світу, а також надає користувачам можливості панорамного перегляду вулиць (Google Street View), аналізу трафіку у реальному часі (Google Traffic),

прокладання маршруту (автомобілем, пішки, велосипедом або громадським транспортом), додаючи позначки місць, які можуть включати текст, зображення та відео. Карти Google можна використати для створення спеціальних спільних користувацьких карт. Своїм творінням можна поділитися, скопіювавши просте веб-посилання або розмістивши карту на вебсайті групи.

У минулому створювати карти було важкою роботою. Проте, сучасні комп'ютери спростили це завдання і ми можемо легко отримати доступ до онлайн-карт. Їх можна знайти всюди в мережі. Найчастіше ми використовуємо їх для того, щоб знайти фото різноманітних місць, перевірити погодні умови у певних регіонах, щоб побачити, де трапляються землетруси та ін. Саме тому дуже важливо навчити студентів навичкам читання карт, а також навчити їх як створювати власні карти. Окрім того, читання карт передбачає мислення високого порядку. Навики, які необхідні для читання та інтерпретації карт, є частиною візуальної грамотності, набором навичок та звичок, необхідних для читання зображень. Візуальна грамотність — це не просто розшифрування зображення, а й осмислення його, розуміння вкладеного в зображення значення, його оцінювання та включення до інших знань. Не будемо вдаватися в деталі карт Google, оскільки Google вже створив покроковий навчальний посібник про все, що можна зробити за допомогою Google Maps. Для цього необхідно зайти за посиланням: <https://support.google.com/maps/?hl=uk#topic=3092425> і ознайомитись з поданою інформацією.

З розвитком цифрових технологій змінюються підходи у викладанні іноземної мови і дуже важливо йти в ногу з часом. Використання сервісів Google не є винятком. Ось декілька ідей використання Google Maps на заняттях з іноземної мови:

- 1) Якщо ви плануєте поїздку або екскурсію із своєю групою ви можете попросити студентів дослідити це місце, додати позначки місць, які вони планують відвідати і позначити дорогу, яку вони використовуватимуть, щоб туди добратись. Коли студенти повернуться із подорожі, вони можуть додати в карти Google фото і текст іноземною мовою, які надаватимуть додаткову

інформацію про різноманітні місця, які вони відвідали. Також студенти могли створити відеоролики або записати свій голос і додати їх до карт, щоб поділитися власними враженнями з іншими студентами, які зможуть таким чином дізнатися про те, що відбувалося у цьому місці під час подорожі.

2) Вивчаючи тему “Орієнтація в місті” можна теж легко застосувати карти Google. Знайдіть на карті свій навчальний заклад і будинки ваших студентів. Один із студентів описує шлях від свого дому до навчального закладу, у той час інший студент слухає його розповідь і позначає шлях на карті.

3) Використовуйте карту також як натхнення для написання історії. Помістіть позначку у місці, яке вас візуально надихає (наприклад, у парку, на мості, в гірській місцевості) та напишіть початок історії. Студенти повинні продовжити історію у письмовій формі. Така форма роботи сприятиме не лише розвитку уяви, але й навичкам письмового мовлення студентів.

4) Якщо вам необхідно подати нові слова, які пов'язані з різними типами будівель або географічними особливостями, ви можете позначити їх на карті і студенти зможуть їх побачити. Таким чином вони зможуть отримати більш чітке уявлення про значення окремих слів і вам не доведеться витратити багато часу на їх пояснення.

5) Студенти можуть вибрати уривки новин з газет, Інтернету або інформацію з телевізійних програм, позначити події на карті і переказати, що відбулося в тій чи іншій місцевості або країні.

6) Також студенти мають можливість відвідувати візуальні подорожі. Після таких подорожей вони можуть описати місця, у яких вони побували, що вони там побачили, чи сподобалась їм погода під час подорожі чи ні, яким транспортом вони користувались та ін.

7) Розробляйте тури до тих країн чи міст, які ви вивчаєте на занятті. Студенти можуть прокласти маршрут, який їм до вподоби, додати позначки місць, які включатимуть інформацію про ці місця та події, які там відбуваються.

8) Студенти можуть уявити, що вони туристичні гіді і проводять для решти студентів віртуальні тури. Їм необхідно подати інформацію про визначні місця або популярні туристичні дестинації, які вони обрали.

9) Студенти можуть обрати відому особистість та додати позначку місць, з якими пов'язані важливі події з життя цієї особистості.

10) Студенти можуть представити себе створивши карту власного життя. Вони додають на карті позначки важливих для них місць і пишуть, чому саме вони є вагомими для них.

11) Використовуйте карти також для презентації теми. Ви можете збільшити масштаб вулиці та спонукати студентів вгадати, де знаходиться це місце і що це за місце, дізнатися, що студентам відомо про це місце. Таким чином можна тренувати пам'ять, розвинути уяву та комунікативні навички студентів.

12) Крім того Google — це дуже зручно, ви можете поділитися картою так само, як документом Google Doc. До прикладу, у вас є 10 студентів, які працюють над 10 різними дослідниками або відомими митцями. Усі студенти додають свої маршрути та відео на одну і ту ж карту, на якій можна побачити схеми маршрутів, місця, у яких перебувають дослідники (митці) і що вони намагаються зробити. Також ми можемо задавати питання і коли знаходимо відповіді на них, створюємо відео та додаємо більше інформації у світ.

Звісно, Карти Google підходять не для всіх ситуацій на занятті. Також виникають труднощі у тих випадках, якщо аудиторія, у якій проходить заняття, обмежена технічними можливостями використання Карт Google, відсутністю комп'ютерів, мережі Інтернет, камер тощо. На жаль, у цих випадках використання Карт Google стає проблематичним.

Google Maps дозволяє викладачам створювати мотивуючі заходи, які заохочують студентів до вдосконалення навиків читання, письма та усного мовлення, а також розвитку візуальної грамотності, картографічних та технічних навиків. Їх легко адаптувати до навчальних завдань, які базуються на проектній діяльності студентів. Проте найголовніше, використання Google Maps

на заняттях з іноземної мови — це чудовий спосіб підвищення мотивації, розвитку комунікативних і творчих здібностей у студентів та заохочення їх до вивчення іноземних мов.

Література:

1. Friedrich, Katja; Bachmair, Ben; Risch, Maren: *Mobiles Lernen mit dem Handy. Herausforderung und Chance für den Unterricht*. Weinheim [u.a.]: Beltz 2011
2. Godwin-Jones, R. (2017c). *Smartphones and language learning*. *Language Learning & Technology*, [online] 21(2), pp. 3–17. Available at: <http://llt.msu.edu/issues/june2017/emerging.pdf>
3. Specht, Marcus; Ebner, Martin; Löcker, Clemens: „*Mobiles und ubiquitäres Lernen: Technologien und didaktische Aspekte.*“ In: Ebner, Martin; Schön, Sandra (Hrsg.): *L3T: Lehrbuch für Lernen und Lehren mit Technologien*, 2013

УДК 811.111:81'42

Філологічні науки

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕНЬ КОНЦЕПТУ: ПІДХОДИ, ОЗНАКИ, СУМІЖНІ ПОНЯТТЯ

Галина Вишневська

*кандидат філологічних наук, викладач циклової комісії
дисциплін видавничої справи та редагування
Галицького коледжу імені В`ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних студій спостерігається багатозначність трактувань терміна «концепт». Слід відзначити, що розуміння та окреслення поняття викликає певні труднощі, оскільки його відносять до багатьох лінгвістичних (когнітивістика, етнолінгвістика, психолінгвістика) та інших дисциплін (релігієзнавство, літературознавство, етнографія, філософія).

Його розробці в українському мовознавстві присвячені дослідження С. Жаботинської, Т. Вільчинської, В. Жайворонка, В. Іващенко, О. Селіванової, В. Кононенка, Т. Радзієвської, Н. Слухай, О. Снитко, І. Голубовської, Г. Яворської, Т. Космеди та ін.

Актуальність даної розвідки зумовлено проблемою розмаїтості та багатозначності трактувань досліджуваного терміна, його ознак та співвідношення із суміжними поняттями.

Метою є опис лінгвістичних підходів до визначення поняття «концепт» сучасними українськими дослідниками.

Об'єктом дослідження є поняття «концепт» та сучасні лінгвістичні підходи до його тлумачення. **Предмет** – визначення основних ознак та відмінностей від подібних понять.

В україністиці *Л. Лисиченко* під концептом розуміє «ментальне домовне уявлення про явище, яке супроводжується у свідомості певними ознаками й асоціаціями» [5, с.39], а *Т. Космеда* визначає його як «згусток культурно-національної інформації, зафіксований у мові», що «охоплює весь зміст слова (і денотативно-сигніфікативний, і конотативний, і ширше – прагматичний)» [4, с.153]. Професор *Т. Вільчинська* наголошує на виділенні концепту як ментального утворення, позначеного лінгвокультурною специфікою [1, с.39]. На цьому акцентують увагу також *В. Жайворонок*, *В. Кононенко* та ін.

Безперечно, що поняття концепту постійно змінюється, викликає багато суперечок та неабиякий науковий інтерес. Звідси різні погляди на шляхи формування концептів, їхні ознаки, структуру, типологію тощо. Окреслимо розмаїття підходів до пізнання та вивчення аналізованого поняття в українському мовознавстві (Рис. 1).

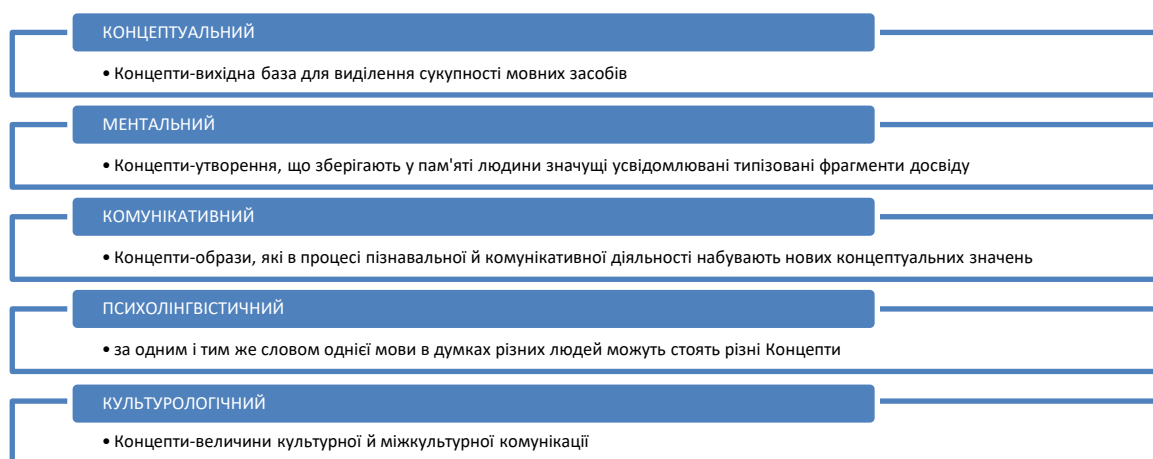

Рис. 1. Основні підходи до визначення концепту в українському мовознавстві.

В українській лінгвістиці функціональну типологію концептів розробила В. Іващенко, зважаючи на такий параметр, як «локалізація в конкретній сфері людської свідомості». До функціональних різновидів концептів зараховує: наукові, ненаукові, логічні, науково-логічні, філософські, історіософічні, моральні, художні, оноματοпоетичні, естетичні, міфологічні, наївно-побутові, політичні, суспільно-політичні, лінгвістичні тощо [3, с.392-393].

Найбільш повним та досить поширеним є трактування концепту як утворення, яке поєднує «лексикографічну і енциклопедичну інформацію, «найближче» і «найвіддаленіше» значення слова, знання про світ і про суб'єкт, який його пізнає» [2, с.10]. Слід пам'ятати, що у структуру концепту також входить етимологія, символіка, особливості сприйняття, конотація.

На багатовимірності концепту наголошено багатьма українськими мовознавцями (Ж. Краснобаєва-Чорна, О. Селіванова, В. Кононенко та ін.), які виділяють ряд диференційних ознак (Рис. 2):

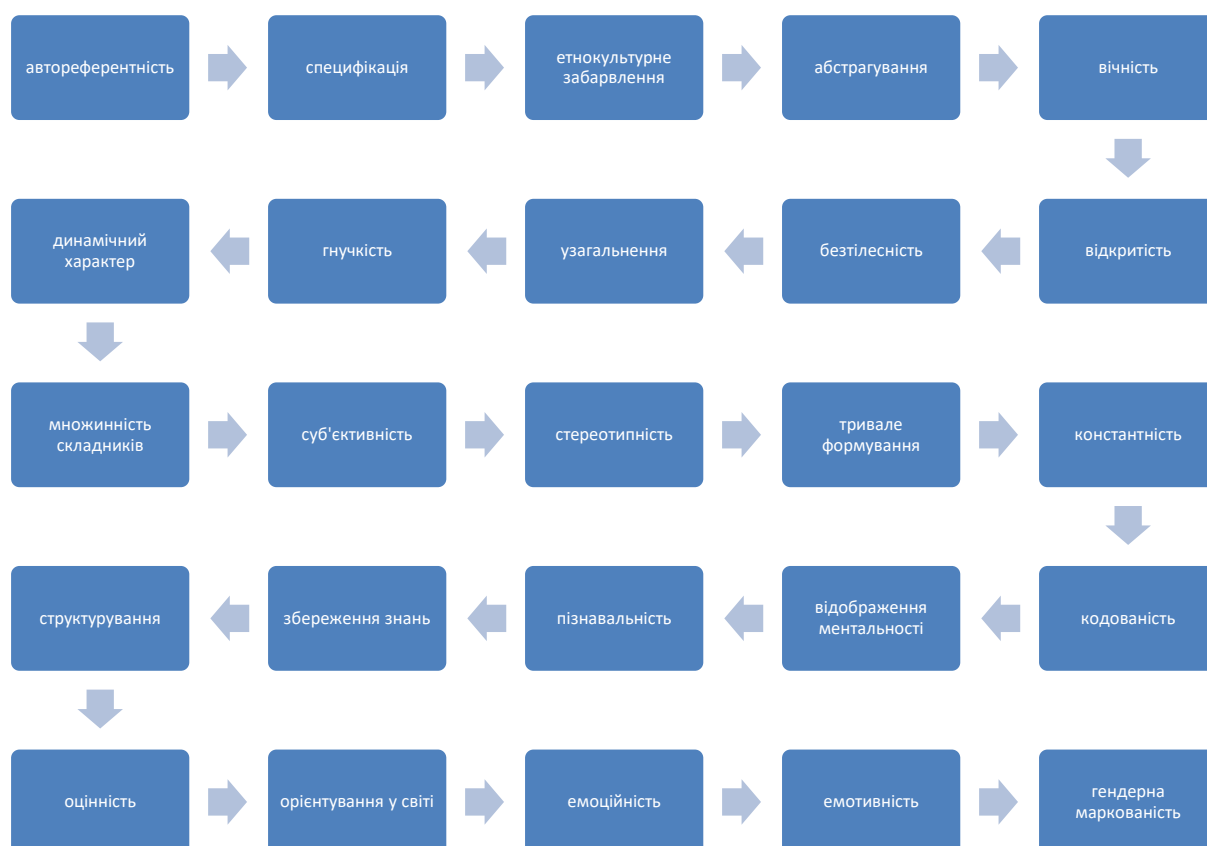

Рис. 2. Основні ознаки концепту, які виділяють українські лінгвісти.

Різні структурні компоненти, ознаки концепту, підходи до його визначення спричинили відсутність єдиного визначення. **Передусім зв'язок між ними вбачають у подібності їх внутрішньої форми.** Вивченню подібних питань свої праці присвячували й українські дослідники (К. Голобородько, О. Селіванова, М. Скаб, О. Цапок, Ф. Бацевич, Р. Болдирев, Н. Венжинович та ін.).

Так, концепт часто співвідносять із різними термінами (Рис. 3). Дослідники відзначають, що від інших понять, він відрізняється яскраво вираженою ментальною природою, абстрактною сутністю, відтворюваністю та іншими диференційними ознаками. Вважаємо, що концепт і дотичні до нього терміни можуть стати предметом окремих студій.

Отже, зважаючи на розрізнявальні характеристики концепту, визначаємо його як особливу лінгвоментальну значущу категорію високого ступеня абстракції, динамічну і водночас відносно постійну, що узагальнює знання і досвід людини, відображає ретроспекції відповідного етносу та репрезентує когнітивну картину світу мовної особистості, зокрема автора художнього тексту. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у студіюванні понять «концептосфера» та «концептуальний аналіз» у різних наукових площинах.

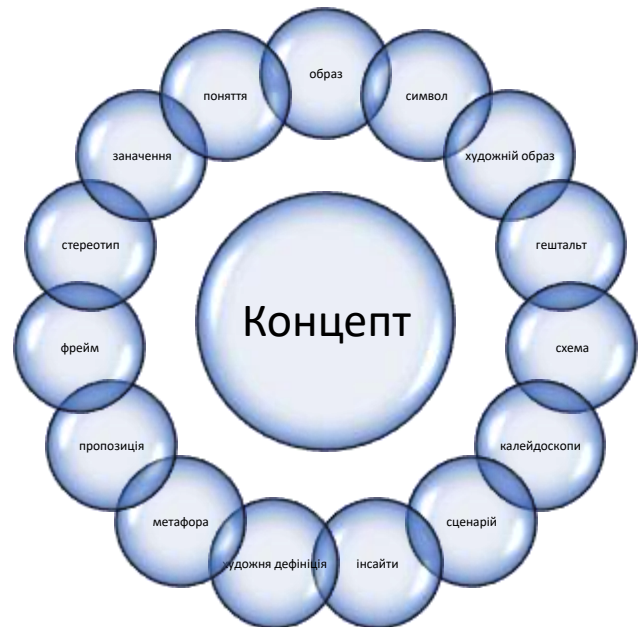

Рис. 3. Співвідношення концепту та суміжних понять.

Література:

1. Вільчинська Т. Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII-XVIII ст. : монографія. Тернопіль : Джура, 2008. 424 с.
2. Воркачев, С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт. М.: Гнозис, 2004. 236 с.
3. Іващенко В. Л. Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору. *Мовознавство*. 2004. №1. С. 54–61.

4. Космеда Т. А. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки : монографія. – Львів : Вид-во ЛНУ імені Івана Франка, 2000. 349 с.

5. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. №5–6. С. 38–40.

Філологічні науки

КОНЦЕПЦІЯ СВІТУ ТА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ У РОМАНІ-ПРИТЧІ В.
ГОЛДІНГА «ВОЛОДАР МУХ»

*Головач М.В.,
студент філологічного факультету
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м.Житомир, Україна*

Актуальність. Еволюція жанру антиутопії, яка спостерігається протягом останнього століття, відображає основний напрямок багатовікової еволюції утопії: від зображення суспільства до зображення внутрішнього світу людини, до психології особистості. Ця тенденція знайшла своє повне і яскраве втілення у романі-антиутопії В. Голдінга «Володар мух». В. Голдінг змодельовав ситуацію, в якій за зовні простим сюжетом ховається одна з найбільш значущих проблем сучасності - проблема людської жорстокості. В одному зі своїх інтерв'ю письменник підкреслював, що книгу викликали до життя ті ідеї, до яких він прийшов після другої світової війни: «Протягом мого життя я не раз бував вражений і приголомшений, дізнаючись, що ми, люди, - можемо робити один з одним. Багато про те, що відбувалося під час війни, я намагаюся не думати, інакше я відчуваю фізичний біль» [5].

Мета статті. Аналіз концепції світу та концепції людини у романі-притчі В. Голдінга «Володар мух».

Виклад основного матеріалу. Жанр антиутопії як літературне явище і як прояв певного типу свідомості ми вважаємо продуктом ХХ століття. Пов'язано

це як з розквітом утопічної свідомості, в суперечці з якою народжувалася антиутопія, так і з існуючими в цей часовий проміжок активними спробами втілення утопії в життя, з приведенням у рух тих соціальних механізмів, завдяки яким масове духовне поневолення на основі сучасних наукових досягнень стало реальністю.

Антиутопія передбачає не просто негативно забарвлений опис потенційно можливого майбутнього, але суперечку з утопією, а саме: зображення суспільства, що претендує на досконалість, під іншим кутом зору.

Визначаючи базові риси антиутопічного жанру, що знайшли своє відбиття в романі В. Голдінга «Володар мух», ми спираємося на точку зору В.Г. Браунінга [6]; до числа таких базових рис жанру відносяться:

- проєкція на уявне суспільство тих рис сучасного автору реально існуючого суспільства, які викликають найбільше неприйняття;
- просторова або тимчасова віддаленість антиутопічного світу;
- опис характерних для антиутопічного суспільства негативних рис таким чином, щоб виникало відчуття жаху.

Проблема недосконалості людської природи, що впливає на найрізноманітніші сфери діяльності людини і, в кінцевому рахунку, - на плоди цієї діяльності, стає у творчості Голдінга однією з провідних проблем. На його глибоке переконання, давно настав час відкрити і привселюдно оголосити, що західний світ вражений хворобою, а найбільш поширені на Заході філософські уявлення про природу суспільства і людини не сприяють ні діагностиці захворювання, ні його кардинальному лікуванню. В.Голдінга проводить західну культуру через своєрідний тест, переносючи своїх героїв в екзотичні умови існування, ставлячи їх у пряму залежність від власної сили волі та внутрішніх цінностей [1].

Серед англійських письменників ХХ століття існує свого роду традиція встановлювати відносини залежності між розвитком науково-технічного прогресу і дегуманізацією суспільства. Ця традиція бере свій початок від одного джерела натхнення, яким є «Подорожі Гуллівера» Дж. Свіфта, де цілком

чітко була сформульована ідея про те що, в сучасній людині варварство і жадібність ретельно замасковані цивілізацією.

У романі «Володар мух» В. Голдінга доводить, що прагнення до влади і руйнування закладено в людині з самого народження і для прояву цих прагнень необхідні лише «сприятливі» зовнішні умови. Автор виявляє, наскільки можливий соціальний і моральний регрес людини далеко від цивілізації, причому проблема розглядається крізь призму психології особистості, що є особливістю антиутопічної свідомості ХХ століття [3].

Своєрідність антиутопічної свідомості особливо яскраво розкривається в зіставленні з свідомістю утопічною.

В. Голдінга, взявши за основу сюжет «Коралового острова» Р.М. Баллантайна, ввів нові елементи і змінив головні епізоди. Як і Баллантайн, В. Голдінга, ізолює групу англійських хлопчиків на кораловому острові з незліченною кількістю фруктів, який здається втіленням мрії про земний рай. Однак ставлення Голдінга, до краси неоднозначне: в його описах дуже красиве завжди межує з неприємним, відразливим; діти не звертають уваги на красу острова, на чудові полуденні міражі та падаючі зірки; детальний опис краси острова протиставлено опису трагічних сторін життя (смерті) людини (епізод з тілом загиблого парашутиста) [2].

У світі, створеному Голдінгом, мистецтво не затребуване - заперечення високої культури є характерною рисою антиутопії: півчі хору не співали жодної ноти, з усього обсягу світової художньої літератури герої пригадали декілька пригодницьких книг. І це не випадково, бо антиутопія - це тотальна незгода з існуючим світом, в ній немає місця Шекспіру і Достоевському.

Баллантайн створив ідеалізовану картину життя англійських хлопчиків на острові, що нагадує рай. Голдінг як автор антиутопічного роману викриває райське життя на тропічному острові не тільки за допомогою опису зовні спустошених хлопчиків, а й демонстрацією неспроможності міжособистісних відносин, заснованих на взаємній підтримці. Голдінг акцентує увагу на біологічній природі людини, на «звірі», що сидить в кожному індивідумі; мета автора - знайти шляхи подолання зла.

«Пасторальне» життя на тропічному острові, описане Р.М. Баллантайном, контрастує з зображуваними Голдінгом ритуальними танцями дикунів, з пролиттю на землю кров'ю вбитої свині і полюванням на своїх колишніх товаришів [5].

Життя англійських хлопчиків Голдінга з моменту їх появи на острові стало розвиватися в двох напрямках. Перший шлях - цивілізований, раціональний, з парламентськими дискусіями щодо спільних проблем, іншими словами, шлях, заснований на імітації того суспільства, в якому народилися хлопчики. Другий шлях - дикунський, з ритуальними танцями і принесенням людей в жертву ідолу. Кількісно переважним виявляється другий шлях, в той час як перший йде в небуття разом з Ральфом, переслідуючим групою озлоблених хлопчаків.

Зіставлення романів Баллантайна і Голдінга дозволяє точніше визначити місце і роль «Володаря мух» в літературному процесі Англії, робить розуміння роману повнішим і багатим. Щоб зрозуміти, яким може бути результат прочитання «Володаря мух», досить звернутися до його французької версії, де хлопчики порівнюються не з героями Баллантайна (як в оригіналі), а з Робінзоном Д. Дефо [6]. Кінець роману «Володар мух» досить символічний, бо офіцер-визволитель сам залучений до світової війни, що ведеться дикунськими засобами і способами дорослим населенням.

Антиутопічність роману В. Голдінга виявляється не тільки у просторовій ізоляції героїв на вигаданому острові, який є свого роду «застінком», бо зв'язок із зовнішнім світом практично відсутній. Значущою виявляється й ізоляція духовна, що позначається відсутністю потреби у знанні, в науці (безглузда смерть Рохи) і в проголошенні непотрібності людей морально чистих (смерть Саймона). У остаточному підсумку всі складові суспільних і міжособистісних відносин, що виникають між хлопчиками, базуються на страху. Єдиним способом захиститися від ворожого світу для дітей стає деструктивна поведінка, заснована на екзистенціальному страху. Голдінг перевіряє героїв через їх відношення до зла і через обрані ними способи подолання зла [5].

Антиутопія середини ХХ століття далеко виходить за межі пародійного роману. Вона проходить процес психологізації і виходить на якісно новий рівень: точкою відліку стає свобода морального вибору людини та можливі способи вчинення тиску на неї. Роман В. Голдінга - антиутопія, в якій соціальні проблеми розглядаються крізь призму психології особистості.

Типовою рисою багатьох англійських письменників 50-х років ХХ століття є невпевненість у загальнолюдських цінностях, фундаментальний сумнів у тому, що життя людське має сенс. Голдінг, використовуючи прийом контрасту, описує дружбу, вину, біль і жах, чітко усвідомлюючи, наскільки глибокими можуть бути ці почуття у дитини.

Опис жахливоїпожежі на острові, у якій гине дитина, панічного страху, який відчуває Ральф в момент переслідування його розфарбованими воїнами Джека, смертельного падіння Рохи зі скелі - все це покликане привести читача до розуміння думки автора про те, що в кожному вчинку озвірілих дітей є «тварине коріння».

За розфарбованими обличчями-масками діти відчувають себе у безпеці, вони втрачають усвідомлення особистої відповідальності за зло, яке заподіюють. Жоден з героїв роману не володіє повною мірою якостями цілісної особистості: умінням переконувати і керувати, бути сильним і послідовним. Вони всі однаково не готові до пізнання і дії. Антиутопічне сприйняття світу, характерне для В. Голдінга, містить визнання факту, що всі біди людства відбуваються, тому що до влади приходять особистості з нестійкою психікою, і вже тільки від суспільства залежить, наскільки довго такий лідер пробуде при владі. Тоталітарна влада заснована на страху і підтримується страхом - міфічним або реальним [4].

В антиутопічному світі Голдінга духовність зведена нанівець: загальнолюдські поняття добра, милосердя, совісті практично відсутні. Не знаходять місця в антиутопічному світі логіка і наукове мислення, так як і вони не є невід'ємним атрибутом побудови нового суспільства. Уявне нове суспільство стає пародією на реально існуюче, оскільки життя за його законами призводить до деградації особистості. Відбувається поступова втрата уявлень про соціальний

порядок аж до досягнення нового рівноважного стану, заснованого вже на більш низькому рівні системності і цілісності спільноти. Герої роману опиняються у сюрреалістичній ситуації замкнутої системи, яка не має контакту із зовнішнім світом. Соціальні зв'язки і відносини, що встановлюються між мешканцями острова, виступають урізаною, частковою, блідою міні-проекцією нашого сучасного суспільства, відбувається деструкція «робінзонів» [4].

Місце В. Голдінга серед представників свого покоління унікальне. Його романи-ізоляції є позачасовими. У них автор не дотримується правил будь-якої певної літературної школи, він створює свою школу, в рамках якої авторська іронія переплітається з інтелектуальними запитам читачів.

Антиутопічний світ Голдінга - світ, в якому мешканці позбавлені можливості орієнтуватися на вищі духовні запити: в результаті такі одвічні людські цінності, як істина, добро, краса, відсутні. Вони пригнічені деспотією фізичних потреб, так би мовити, суб'єктивними (вітальними) цінностями.

Висновки. В антиутопічному суспільстві Голдінга справжня моральна свідомість виявляється неможливою, оскільки людина, соціалізована лише зовні, легко втрачає здатність до вільного морального вибору і, отже, не може нести особистої моральної відповідальності за те, що відбувається.

Простір маленького острова розширюється до розмірів цілого світу - світу і дорослих, і дітей, безглуздо жорстокого, де дорослі - такі ж загублені діти, що ненавмисно загралися у війну і забули головні цінності.

Література:

1. Голдінг В. Володар мух [перекл. С. Павличко]. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004, 253 с.

2. Градовський А.В Парадокси здорового глузду. До вивчення роману В. Голдінга «Володар мух». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 3. С. 31-34.

3. Градовський А. В. Парадокси здорового глузду. До вивчення роману В. Голдінга «Володар мух». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. № 4. С.31-34.

4. Ефимова Д. А. Библейские мотивы и образы в романе У. Голдинга «Повелитель мух». *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. № 24 (55): Научный журнал. СПб.: Книжный дом, 2008. С. 117–120.

5. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2. [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. К. : ВЦ «Академія», 2007. 624 с.

6. Ярошевець С. «Ми ж не дикуни...» Роман В. Голдінга «Володар мух». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2000. №1. С.38-44.

УДК 811.111'37

Філологічні науки

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ НЕВДОВОЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ АНГЛІЙСЬКОМУ МОВЛЕННІ

Заграновська О.І.

*асистент факультету романо-германської філології
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
кафедра англійської філології,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Упродовж останніх років значну увагу лінгвісти зосереджували вивченню проблеми людського спілкування, дотримання норм і правил комунікативної поведінки учасників інтеракції у різних умовах спілкування. Успішність комунікативної взаємодії визначається знанням лінгвістичного рівня мови, рівнем володіння правилами мовлення певної мовної спільноти. Мовленнєва поведінка та вибір засобів спілкування визначаються культурою, соціальними відносинами, моральними цінностями людей, які розмовляють цією мовою.

Вагому роль у здійсненні комунікативного процесу відіграють мовленнєві акти (далі – МА), адже за допомогою них комуніканти обмінюються думками, висловлюють певні почуття та емоції, підтримують природній процес спілкування. Саме МА перетворює мовне висловлення в носія комунікативного смислу [2, с.21].

Основоположником теорії МА вважається Дж. Остін, який підняв це питання у 1955 р. у межах Джеймсівського курсу, читаного ним у Гарвардському університеті. У 1962 р. його погляди знайшли своє втілення у посмертно виданій книзі «Слово як дія». Ідеї Остіна розвивали філософи-аналітики, логіки та прагматики Дж. Серль, П. Строссон, Г. Грайс, Дж. Ліч, лінгвісти А. Вежбицька, М. Нікітін та ін. [2, с.187].

Згідно досліджень вчених-лінгвістів – «Мовленнєвий акт – це цілеспрямована мовленнєва дія, яка відбувається відповідно до принципів і правил мовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації» [1, с.136].

МА завжди співвіднесені з особою мовця і є складовою комунікативного акту поряд з актом адитивним (тобто комунікативною дією слухача) і комунікативною ситуацією [4].

У нашому дослідженні ми зупинимося на аналізі МА, що виражають невдоволення в процесі спілкування. Звідси витікає **мета** нашої розвідки, а саме на англійських прикладах показати особливості вираження емоції невдоволення в сучасній англійській мові за допомогою МА.

Предметом дослідження є МА невдоволення.

Аналіз проводитимемо на матеріалі сучасної англійської мови.

Стосовно класифікації МА, Дж.Остін розмежував і витлумачив дієслова п'яти класів: вердиктивів, екзерситивів, комісивів, бехабітивів, експозитивів. Дж. Серль виділив у своїй класифікації п'ять основних типів іллокутивних актів: репрезентативи, директиви, комісиви, експреси ви, декларації [3, с. 170].

Кожен МА, що належить до того чи іншого класу характеризується чіткою структурою, несе певне семантичне навантаження та здійснює потрібну комунікативну мету. МА невдоволення вважаються експресивними, оскільки вживаючи їх комуніканти мають змогу виражати емоції, а саме невдоволення, незадоволення, злість, обурення, незгоду і т.д.

*Існує чимало способів вираження невдоволення в сучасній англійській мові. Ця емоція може передаватися за допомогою таких термінів як **dissatisfaction** незадоволення, **discontent** “невдоволення”,*

disappointment “розчарування”, **irritation** “роздратування, обурення”, **annoyance** “роздратування”, **unhappiness** “засмучення” та багато інших.

Наведемо кілька прикладів вживання даних актів в англійській мові:

1) *dissatisfaction* (незадоволення):

Linda got very much dissatisfied with the offer and she answered him: “Your offer makes me feel so unhappy, I am not satisfied with this idea” (Лінда дуже була незадоволена його пропозицією і вона відповіла йому: «Твоя пропозиція мене засмучує, я незадоволена цією ідеєю»)

2) *discontent* (невдоволення):

Why are you always showing discontent when I am asking you about him? (Чому ти завжди показуєш невдоволення, коли я запитую про нього?)

3) *disappointment* (розчарування):

“I am not sure I can manage this,” he said («Я невпевнений, що впораюся» – сказав він)

4) *irritation* (роздратування, обурення):

“How could you fail me? It was very rude of you!” (Як ти міг мене підвести? Це було дуже неввічливо з твого боку!)

5) *annoyance* (роздратування):

“This annoying sound is making me crazy. Can you switch off the music?” (Цей дратуючий звук зводить мене з розуму. Можеш виключити музику?)

6) *unhappiness* (засмучення):

“Tonight I am feeling lonely and unhappy and only my dog is my consolation” (Сьогодні я почуваюся самотнім і нещасним і лише мій собака є моєю розрадою)

Отже, аналізуючи наведені вище приклади, ми можемо стверджувати, що МА відіграють вагому роль у процесі спілкування. МА невдоволення вживаються з метою вираження та передачі відчуття та емоції надоволення, смутку, розчарування, роздратування, незадоволення тощо. Саме завдяки знанням та грамотному використанні даних актів у спілкуванні відбувається успішний комунікативний акт між людьми і досягається очікувана комунікативна мета.

Література:

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С. 136 – 137.
2. Бацевич Ф.С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи: Монографія / Ф.С. Бацевич. – Львів: ПАІС, 2005. – 256 с.
3. Серль Дж. Класификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике. Вып.17 / Дж. Серль. – М.: Прогресс, 1986. – С.170 – 194.
4. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мовленнєвий_акт

УДК 37

Філологічні науки

СЛОВО І ОСОБИСТІТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК НАЙПОТУЖНІШІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ МОЛОДІ, ЗДАТНОСТІ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ, ВІРИ В УНІКАЛЬНІСТЬ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ

Іванюк І.М.,

викладач зарубіжної літератури

Бориславського медичного коледжу

м. Борислав, Україна

Попри численні новітні методи, що з'являються у сфері освіти, - найдієвішим і найбільш вражаючим залишається Слово. Слово, яке несе могутній заряд позитивної енергії, що виявляється в його Красі, Істинності та незмінній містично-правдивій здатності все перетворювати та вдосконалювати на своєму шляху.

«Якби я так годен...я б написав вербовим прутиком свою книгу на плесі води і втішно спостеріг би, як птахи з високости зчитують її і як слова, підносяться в небо, а відтак спадають на землю місячною росою. Бо слово написане не вичахає, не обертається в земний тлін...Слово, зачате пером і запліднене мислю, несе свою службу довіку»[1, с.3].

Як поетично-довершено змалював сутність Слова неперевершений майстер пера, людина великої душі та мудрого серця – Мирослав Дочинець. Ці

рядки, наче музика до розуміння незнищеного Булгаківського: «Рукописи не горять...» [8, с. 328].

Ось де потрібно черпати силу слова вчителів-філологу! Обсяг знань повинен сягати далеко, ген далеко поза межі робочої програми, як хвилі океану, що виносять з своїх глибин найкоштовніші перли. «Ви повинні стати шукачами, дослідниками. Бо як не буде вогника у вас – вам ніколи не запалити його в інших» [9, с.476].

Тому праця вчителя мусить бути проекзистенцією. Так само, як високі місії покликання лікарів чи духовних осіб. Бо що так здатне надихати і виховувати нашу молодь як нескореність духу, непересічність, «співбуття у проекзистенції, тобто перетворенні свого життя з іншими – у життя для інших»[4, с. 11].

Прикладом доброї проекзистенції є діяльність громадського діяча, філософа, публіциста, засновника видавництва «Відродження», викладача української літератури Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка Василя Іванишина. Пройшовши Афганістан, він ніколи не стояв осторонь питань, що турбували наш народ. «Щось з нами робиться не те й не так»[2, с.3], - такими словами починається його книга «Нація. Державність. Націоналізм». «Чи сповна використовуємо, - усі разом і кожен зосібно – даровану Богом можливість?»[2, с.4]. Мав на увазі проголошення незалежності Української держави в мирний час. «...Не обманюймо і не виправдовуймо себе, свою бездіяльність чи пасивність: ні скромні наші сили й можливості, ні ще скромніші виміри нашого впливу не звільняють нас від відповідальності за сучасне і майбутнє...» [2, с.4].

Кожне заняття викладача вирувало життям, як неповторний у своїй красі, природності, животворності водоспад. Де черпав цю творчу наснагу, що захоплювала студентів? Відповідь очевидна. Саме в проекзистенції, в активній життєвій позиції, в небайдужості, в Любові, яка виявляється у виконанні обов'язку, потужному життєвому досвіді.

Тому, навіть, перебуваючи на п'ятій парі, студенти не мали жодного

шансу задрімати чи намагатись лічити хвилини до завершення заняття. І для цього не потрібними виявились передові мультимедійні технології. Абсолютно достатніми стали харизма викладача та вагомість його Слова.

«Виховання духовного аристократа, людини незламної волі й твердого характеру» [4, с.13] – одне з прагнень Юрія Липи – українського поета, мислителя, військового лікаря Української Повстанської Армії. Своєю поетичною творчістю Липа утверджував « світотворчу функцію Слова , коли воно просякнуте Божим осянням і чинністю» [4, с.13] :

Будучина - у Бога. В тебе – тільки труд
Виснажний, безупинний і відданий.
Пророцтв не жди. Не вір. Ото життя твоє:
Як моря даль, - розгорнена праця
І – Божий зір над тим.
І раптом – буря,
Що кине хвилі в берег той, що треба.
Не знаєм більш нічого. Чуєш?
Жди й молись.

Як лікар «...не гордував, не вимагав нічого..., завжди втішав добрими ласкавими словами. ...Але головне – лікував душу пацієнтів, віддавав їм всього себе, свої знання, свою любов, своє життя, виконуючи своє призначення лікаря»[4, с.11].

Вважав, що «...історія – це не те, що перейшло, що проминуло, це – така ж сучасність і така ж майбутність, як те, що родиться нині»[4, с.13]. Тому метою життя кожної людини, її життєвим обов'язком, на переконання Ю. Липи, має стати виконання свого Призначення. Тема Призначення найбільш вражаюче, найпоетичніше окреслена в творчості Пауло Коельйо, яка за кількістю перекладів на різні мови світу ввійшла до Книги рекордів Гіннеса (романи бразильського письменника перекладено 80 мовами світу!) Його книги змінили на краще мільйони людських життів, тому що змусили зрозуміти шлях, приготований нам Господом тут, на Землі»[5, с.8].

І не важливо чи ти філософ, чи простий жонглер... Аби лиш робив свою справу з любов'ю і задоволенням, «всією душею відчуваючи незмінну потребу передавати частинку себе іншим» [5, с.18]. Так кожен з нас стає творцем своєї Особистої Легенди.

Отже, проекзистенція вчителя, його Особиста Легенда, стає тим чудодійним Еліксиром, який здатен змінювати долі його учнів. «Об'єкт нашої праці – найтонші сфери духовного життя особистості, яка формується, - розум, почуття, воля, переконаність, самосвідомість. Впливати на ці сфери можна тільки так само – розумом, почуттям, волею, переконаністю, самосвідомістю»[3, с.6].

«Людина пізнає Бога через людину і оцінює життя людини, як Божий замисел, теж лише через прожите життя конкретної людини» [4, с.8].

Отже, вчителю потрібно збагачувати кругозір потрібними прикладами, життєписами людей, які «прожили своє життя з усвідомленим змістом й свідомо виконували Боже призначення» [4, с.8].

Особливо важливо знайомитись з новими постаттями, що з'являються на літературно-мистецькому обрії і є нашими сучасниками. А також взірцем тих, хто тут і зараз творить нашу історію, нашу культуру.

В цьому контексті особливо вагомим доповненням до програмних тем є творчість Ю. Липи, М. Дочинця, Ганни Куземської, Любові Андрухів, Артура Сіренка, Шона Меклеха, Віталія Стецули...Плеяду визначних особистостей можна продовжувати і продовжувати. А як визначити важливість внеску кожного? Мабуть, серцем: цінність книги визначається не за обкладинкою і купою сторінок, а за здатністю книги бути провідною зорею. Адже «творчість – це більше, ніж література. Це – подарунок для того, хто запитує себе: «Хто я, звідки я, для чого я? Куди я йду?»» [1, с.279].

Література:

1. Вічник (Сповідь на перевалі духу)/Дочинець М. – Мукачєво: Карпатська вежа, 2017. – 279 с.

2. Нація Державність Націоналізм/Іванишин В. – Дрогобич: Відродження, 1992. – 176 с.
3. Сто порад учителю/Сухомлинський В.О. – Київ, 1988. – 304 с.
4. Світлість єднання (Антологія творів учасників першого конкурсу на здобуття Літературної премії «Призначення» імені Юрія Липи)/упорядник Євгенія Пигель. – Львів; Каменярь, 2019. – 158 с.
5. Алхімік/Коельйо П. – Софія, 2007. – 230 с.
6. Похвала любові (Пасхальна симфонія)/ Куземська Г. – Київ: «Фенікс», 2008. – 640 с.
7. Петрогліфи (есеї та новели)/Сіренко А.Г. – Івано-Франківськ: Голіней О.М; 2019. – 522 с.
8. Майстер і Маргарита/Булгаков М. – Харків: «Фоліо», 2006. – 414 с.
9. Розмова з молодим директором школи (Вибрані твори: В 5 томах)/ Сухомлинський В.О.- Київ: Радянська школа, 1977.- Т.4.- 391-626с.

Філологічні науки

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ
МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА
ЛІТЕРАТУРИ

Служенко І.В.,

викладач

*Донбаський державний коледж
технологій та управління*

В сучасному світі постійно все змінюється, розвивається, вдосконалюється, бо суспільство не стоїть на одному місці. Хіміки винаходять нові елементи, вчені розробляють ліки від колись невиліковних хвороб. Людина освоює космос, занурюється в глибини морів та океанів, підкорює гірські вершини і т.д. Так само і в освітньому процесі постійно вдосконалюються, переробляються та з'являються нові технології та методики навчання.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті наголошено, що без високого рівня освіти суспільство не матиме майбутнього. Стратегія розвитку національної системи освіти має формуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації. [1, с.3]

Сучасна молодь звикла всю інформацію брати з Інтернету, тобто рівень інформованості сучасних студентів дуже високий. Але вони часто не вміють перетворити інформацію в знання. Кількість інформації не приводить до системності знань. Тому стає важливим навчити студента правильно засвоювати інформацію – структурувати, упорядковувати, виділяти головне, знаходити взаємозв'язок, тобто навчити: цілеспрямованому пошуку інформації, пошуковій діяльності, засвоєнню інформації у вигляді знань. Іншими словами мова йде про формування у студентів інформаційної компетентності. А звідси необхідність зміни технології навчання. [5, с.29]

Більшість дослідників проблем педагогічних інновацій намагаються співвіднести поняття «нового» у педагогіці з такими характеристиками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове». Наприклад, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [2, с.23].

Отже, як серед розмаїття сучасних педагогічних технологій і методик обрати саме таку, яка б сприяла кращому засвоєнню глибоких знань, навчала б сучасну молодь здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, тобто готувала життєво компетентних громадян.

Оскільки викладач є організатором освітнього процесу, то його основною метою є пробудити і підтримати прагнення сучасної молоді до пізнання, шукати шляхи підвищення інтересу студентів до навчання,

урізноманітнюючи його зміст, форми та прийоми через використання інновацій та реалізувати власний творчий підхід до конструювання занять.

В своїй роботі використовую ігрові технології, а саме рольову гру. Частіше під час літературно-музичних вечорів як інсценізацію гуморесок, показавши роль української мови. Твори українських письменників інсценізуються для передачі живої розмовної мови, для створення відповідного українського колориту.

Рольова гра спонукає студентів до психологічної переорієнтації. Вони усвідомлюють себе вже не просто як студенти, які відтворюють перед аудиторією зміст вивченого матеріалу, а як особи, які мають певні права та обов'язки і несуть відповідальність за прийняте рішення. Такий метод інтенсифікує розумову працю, сприяє швидкому і глибокому засвоєнню навчального матеріалу. У процесі рольової гри розкривається інтелект студента; під впливом зміни типу міжособистісних стосунків він долає психологічний бар'єр спілкування. Відносини "викладач – студент" замінюються стосунками "гравець – гравець", за яких учасники надають один одному допомогу, підтримку, створюючи атмосферу, яка сприяє засвоєнню нового матеріалу, оволодінню студентами певним видом діяльності.

На своїх заняттях з української літератури застосовую нестандартні форми, наприклад, гру-суд під час вивчення твору. Ставлю проблемні питання: «Чіпка Вареник - борець за справедливість чи злочинець?» («Хіба ревуть воли, як ясла повні?» П. Мирного); «Зрадити в житті державу - злочин, а людину - можна?» («Маруся Чурай» Л. Костенко); «Чи зрадив Лукаш Мавку? Хто винний у зраді?» («Лісова пісня» Л.Українки).

На заняттях з вивчення життя та творчості класиків української літератури, використовую можливості мультимедіа, проводжу віртуальні екскурсії: «Шляхами Франка», «Моя Романівка», «Життя Л.Українки - боротьба», «Громадська та художня діяльність В.Винниченка» тощо. Під час вивчення творів класиків використовую фрагменти з екранізованих фільмів, де актори передають характер героїв. Це допомагає створити цілісний образ, дати характеристику їх вчинків. Перегляд відеороликів «Гра долі» та «Великі

українці» допомагає краще зрозуміти час, в якому жили та створювали свої літературні шедеври письменники.

Одним із прийомів, що позитивно впливають на сприйняття студентами художніх текстів, є прослуховування програмових творів української літератури за допомогою мультимедіа у виконанні майстрів художнього слова. Такі аудіофайли - приклад еталонного прочитання, до якого слід прагнути. У колекції української мови та літератури» зібрані аудіотвори Л. Українки, Л. Костенко, І. Драча, Є. Маланюка тощо. Цікавим є зібрання «Твої сини, Україно» (Биструшкін О.П.), де художнє читання поезій Т. Шевченка, І. Франка, В. Стуса супроводжується звучанням чарівної класичної музики. Аудіопроєкт «Класика української літератури. Живі голоси» дозволяє почути поезії М. Рильського, А. Малишка, П. Тичини, В. Симоненка, М. Вінграновського в авторському виконанні, що, безперечно, переводить сприйняття тексту на зовсім інший, вищий рівень. Аудіотексти за допомогою мультимедіа на заняттях можуть бути представлені в повному обсязі, фрагментарно, в музичному та фотосупроводах, на фоні художніх калейдоскопів, репродукцій картин видатних художників

Знайомство з життям та творчістю О. Довженка стає цікавим та незвичним, коли на занятті застосовується ігрова технологія у вигляді пошуково-дослідницького проекту: кадр за кадром переглядається уявний фільм про відомого на весь світ режисера. При створенні цього «фільму» група ділиться на підгрупи: «кореспонденти», «режисери», «сценаристи», «літературознавці», які отримують випереджальні завдання. Протягом заняття продовжують працювати тими ж групами, що й при підготовці до заняття. Міні-підсумки поетапно закріплюють отримані знання протягом заняття. На інших заняттях довели свою ефективність інтерактивні методи: «асоціативний куц», «мозковий штурм», «карусель», «асоціації», «вільний мікрофон» та ін.

Цікаво проходять заняття з розділу «Література рідного краю». Студенти готують свої дослідницькі проєкти: «Творчість поетів-земляків» - Спиридона Черкасенка, Миколи Чернявського, Володимира Сосюри, Михайла Петренка, Емми Андрієвської, Володимира Біляїва, Василя Гайворонського.

Обравши саме таку форму проведення заняття можна зняти жорстке напруження повсякдення, котре замінюється мобілізацією духовних та фізичних сил, активізацією здібностей та можливостей студентів. Студенти готують презентації, буклети, декламують вірші, які показують тяжку працю шахтарів, уславлюють наш Донецький край, красу степів. Знайти, створити, виділити із потоку інформації головне, оформити потрібні матеріали – це дуже важливо, але не менш важливо вміти представити результати своєї роботи, зацікавити, зробити висновки, підвести до їх розуміння слухачів та глядачів.

Заняття-презентація з вивчення творчості Л.Українки відбувається так: після вступного слова викладача про тему та мету заняття, узагальненої початкової інформації, до роботи запрошуються доповідачі кожної з груп, що працювали відповідно до завдання і висвітлюють такі відомості: 1 група – «Родинне і культурне оточення Лесі Українки»; 2 група – «Світоглядні позиції»; 3 група – «Як Леся Українка здобувала освіту?»; 4 група – «Особисте і громадське життя»; 5 група – «Вшанування пам'яті Лесі Українки». Студенти презентують результати своєї роботи: плакат-фотоколаж, плакат-схему, газету, доповідь, літературний альбом, комп'ютерну презентацію. Роботу кожної групи супроводжує мультимедійний показ окремих потрібних фрагментів.

Такі нестандартні заняття допомагають студентам висловити свою думку, робити зіставлення, порівняння, висновки, виявити свої почуття та емоції, артистичні здібності, вміння працювати з комп'ютером, довідковою літературою.

Під час вивчення творів письменників мені дуже допомагає гурткова робота. На заняттях гуртків працюю над акторською грою студентів. Були інсценовані уривки з драми-феєрії «Лісова пісня», кіноповісті «Зачарована Десна» О.Довженка, «Малорос –європеець» В.Винниченка, усмішки «Як варити і їсти суп із дикої качки», «Заєць», «Самі собі шкідники» О.Вишні, повісті «Кайдашева сім'я» І.С.Нечуя-Левицького, «Мартин Боруля» І.К.Карпенка-Карого та багато інших творів. Студентам це дуже подобається, а свої досягнення ми демонструємо під час відкритих занять та виховних заходів.

Заняття з української мови також ефективні при використанні інноваційних методик та технологій. Наприклад, під час вивчення теми «Пунктограми в складному реченні» застосовую інтерактивні технології кооперативного, колективно-групового навчання. Студенти поділяються на групи, отримують завдання. Комп'ютер спочатку використовується як підручник. Під час роботи над інтерактивною вправою студенти не один раз повертаються до теоретичного матеріалу. Далі комп'ютер використовується для швидкого опитування всіх студентів одночасно і завдяки програмі одразу видає результат-оцінку.

Під час вивчення фразеології використовую метод проєктів, що дозволяє кожному учасникові бути в ролі дослідника і з'ясувати походження фразеологізмів, їх синонімію та антонімію, вправно користуватися мовним багатством рідної мови та її лексичним різнобарв'ям.

Відпрацьовуючи вміння та навички знаходити в тексті і застосовувати правила правопису використовую особистісно орієнтоване навчання, наукові конференції, ток-шоу, роботу в парах, вправи «знаю-не знаю», «граматичний марафон», ділові та рольові ігри та інші.

В перспективі, використовуючи новітні технології, вважаю доречним створення власного «живого підручника» з відеозаняттями, за допомогою яких в будь-який час можна буде прослухати теоретичний матеріал з поясненнями, при потребі повернутись і передивитись незрозумілі моменти. Ця форма роботи буде дуже ефективна під час дистанційного навчання, корисна для підготовки до ЗНО. А перевірку знань можна проводити під час онлайн консультацій. В перспективі користування ресурсами Google Classroom, коли студенти завжди будуть на зв'язку. Але для цього необхідні технічні можливості і студентів і викладача.

Отже, у процесі своєї роботи я переконалася, що лише застосовуючи сучасні інноваційні педагогічні технології та методики, можна розвинути творчі здібності, а значить, і формувати творчу особистість здобувача освіти. Особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає. Завдання викладача: підтримати таку особистість, не дати згаснути тому вогнику, а навпаки розпалити з нього багаття.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті // Вісник Київської обласної державної адміністрації. – 2002. – № 8. – С. 3-4.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
3. Никишина І.В. Інноваційна діяльність сучасного педагога: методичний посібник. - Вчитель, 2007. - 91 с.
4. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.Пометун. – К., 2003. – 192 с.
5. Сазоненко Г.С. Молодому вчителю: Практико зорієнтований посібник. – К.: Міленіум, 2006. – 168 с.
6. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект/Посібник для вчителів та студентів. – К.:СПД Богданова А.М., 2007. – 220 с.
7. Шарко В. Д. Методологічні засади сучасного уроку: Посібник для керівників шкіл, вчителів, працівників інститутів післядипломної освіти – Херсон: Видавництво ХНТУ, 2008 – 112с.

УДК 81'36

Філологічні науки

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОНЯТІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ СИНТАКСИЧНОЇ ЕКСПРЕСИВНОСТІ

*Осадченко А.В.,
магістрант факультету
іноземної філології та соціальних комунікацій
Сумський державний університет
м. Суми, Україна*

Експресивність тексту цілком залежить від намірів адресанта, що зумовлюється наявністю не лише лінгвістичних, але і екстралінгвістичних факторів. У цьому і полягає основна відмінність понять «емотивності» та «експресивності».

Експресивність також реалізується через об'єктно-орієнтовану стимуляцію аксіологічного ставлення до повідомлення, тобто це призводить до чіткого

функціонального розмежування, що полягає в наступному: експресивність має стійкий зв'язок з вмотивованістю мовного знака, але при цьому не виступає його мотиватором [1, с. 214]. Дане твердження також означає і те, що вмотивованість належить до єдиних джерел експресивності, яка визначається суто за рахунок характеру сприйняття.

Не зважаючи на таку чітку характеристику, в сучасній філологічній парадигмі все ще наявна проблема відношення експресивності до певних розділів мовного наукового знання. Дана проблема обумовлюється перш за все тим, що експресивність стосується майже усіх сфер мови, що ускладнює процес її визначення та конкретизації.

Проте, наразі існує тенденція до вивчення та визначення експресивності як синтаксичної категорії в межах таких напрямків сучасних синтаксичних досліджень, як семантичний та стилістичний, а також частково – когнітивний і психологічний.

Загалом, семантичний підхід у випадку досліджень синтаксичних явищ ґрунтується на вивченні семантичної предикативності речень, функції синтаксем (мінімальних конструктивних складових речення), синонімічних перетворення речень, їх парадигматичне варіювання у мові.

Говорячи про синтаксичну експресивність, потрібно зазначити, що у цьому випадку мова йтиме про семантичну вмотивованість знака в межах речення, а не цілого повідомлення [2, с. 57].

Семантична вмотивованість знака виникає, функціонує та реалізується в межах відношень одного знака з іншим, номінативом предмета чи явища, з яким слово, що розглядається як експресивне, пов'язане не на пряму, а певним асоціативом [3, с. 122]. Це дозволяє говорити про семантично-вмотивований знак як такий, що часто базується на образі. В той час як даний образ нерідко виражається в мові за допомогою метафори чи метонімії.

У тексті повідомлення реалізація експресивності відбувається за рахунок двох одиниць – експресеми та експресоїда. Експресема являє собою контекстуальну одиницю виразності, що сприяє розкриттю виражально-конструктивного поняття.

Експресема існує та виникає лише у випадку відхилення від уставленого використання мовних засобів, рідше – у випадку відхилення від норм літературної мови [4]. У межах функціонування експресеми відбувається взаємодія «лінгвістичного» та «естетичного», тобто загального та особистого.

Існування експресеми передбачає існування різної кількості експресоїдів, тобто експресоїд – це контекстуальна реалізація експресеми, що залежить від намірів адресанта повідомлення [5, с. 239].

Поряд з даними поняттями існує також поняття «експресиву». Однак, експресив належить до більш вузько направленої рівня, а саме – до лексичного. Тому функції та вживання експресиву мають розглядатися у контексті використання експресивних лексичних засобів.

Експресивність в контексті синтаксису також розглядається як частина стилістичного напрямку дослідження. Мається на увазі, що експресивність є важливою складовою референційної природи висловлювань, приймає участь у концептуальному формуванні тексту, сприяє адаптації речень до мовного контексту та ситуації.

Стилістична експресія передбачає погодження з тим, що будь-який нейтральний засіб мови може бути автоматично замінений на засіб з параметричним компонентом, тобто перейти в категорію експресивного засобу. При цьому, параметричний компонент являє собою суб'єктивну оцінку адресантом параметрів явища чи предмету, про який йде мова з певною метою. Також, експресія в межах стилістики означає як вплив експресивних засобів на визначення стилю мови, так і визначення та застосування експресивних засобів в залежності від стилю.

Синтаксично-когнітивний та синтаксично-психологічний підходи до розуміння експресивності повідомлення вбачаються в аналізі реакції реципієнта на застосовані мовні засоби, а також їх комунікативно-психологічну інтерпретацію з точки зору структури знань людини загалом [6, с. 92]. Дані напрями досліджень не є загальноприйнятими в сучасній лінгвістиці і не будуть розглядатися в даній роботі.

Отже, наразі у сучасній текстології та лінгвістиці когнітивного спрямування існує проблема відношення категорії експресивності до певних сфер мовних знань.

Найбільш продуктивним є вивчення експресивності як мовної категорії в межах синтаксису та таких напрямків досліджень, як семантичний (реалізація експресивності за допомогою експресеми та експресоїда, їх семантична вмотивованість), стилістичний (відношення експресивних засобів мови до певного стилю, їх функціонування в ньому), когнітивний (розгляд експресивності з точки зору людського пізнання навколишнього світу), психологічний (вивчення експресивності в контексті реакції адресата на експресивно-зabarвлене повідомлення).

Література:

1. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 351 с.
2. Aarts В. English Syntax and Argumentation / В. Aarts. – [2nd edition]. – New York : Palgrave, 2001. – 312 p.
3. Никифоров А. С. Эмоции в нашей жизни / А. С. Никифоров. – М. : Советская Россия, 1988. – 272 с.
4. Телия В. Н. Механизмы экспрессивной окраски языковых единиц / В. Н. Телия // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М., 1991. – С. 36–67.
5. Гридин В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / В. Н. Гридин. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 608 с.
6. Уланович О. И. Психолінгвістика / О. И. Уланович. – М. : Гревцов Букс, 2010. – 240 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ УСПІХ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
РОМАНУ ЕШЛІ ВЕНСА «ІЛОН МАСК. TESLA, SPACEX ТА ШЛЯХ У
ФАНТАСТИЧНЕ МАЙБУТНЄ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

*Поляк В. О.,
студентка факультету
лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Постановка проблеми. Одним із актуальних концептів у сучасній мовній картині світу є концепт УСПІХ. Так, сьогодні людину прийнято характеризувати не за її фізичними чи психологічними ознаками, а саме за тим, чого вона досягла у житті, тобто за тим, наскільки успішною вона є. Успіх нині трактується не як щось ефемерне, недосяжне, а як можливість, яка доступна кожному, головне - це те, що кожна конкретна особа робить для отримання цієї можливості.

Аналіз останніх досліджень. Проблема опису сутності концепту залишається актуальною для сучасної лінгвістичної науки. Поняття «концепт» досліджували такі вчені, як А. М. Приходько, Д. С. Лихачова, М. М. Ангелова, М. О. Красавський, Н. Д. Арутюнова, О. С. Кубрякова, О. В. Толочко, С. Г. Воркачов, Ю. С. Степанова та інші.

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити специфіку текстового втілення концепту УСПІХ та особливості його відтворення при перекладі українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Розглянувши особливості відтворення лексико-семантичного поля концепту УСПІХ при перекладі роману Ешлі Венса українською мовою (на матеріалі перекладу Мирослави Лузіної), можемо стверджувати, що забезпечення адекватності перекладу цього концепту відбувається завдяки різним способам перекладу, які мають власні особливості. Розглянемо їх більш детально.

Дослівний або прямий переклад – спосіб, який полягає у прямому перенесенні всіх граматичних та лексичних складових тексту мови оригіналу на

мову перекладу, тобто у знаходженні абсолютних еквівалентів: *The Musk Co. empire of factories, tens of thousands of workers, and industrial might has incumbents on the run and has turned Musk into one of the richest men in the world, with a net worth around \$10 billion* [1, с. 32] // *Імперія заводів, десятки тисяч працівників і промислова потужність Корпорації Маск змусила старих гравців ринку пуститися навітьоки і перетворила Маска на одного з найбагатших людей світу*: його статки оцінюють приблизно в десять мільярдів доларів [2, с. 39]. Бачимо повний еквівалент: *one of the richest men in the world* - один з найбагатших людей світу.

He's the possessed genius on the grandest quest anyone has ever concocted [1, с. 33] // *Він — одержимий геній, що вирушив у найвеличнішу з місій, яку хтось коли-небудь вигадував* [2, с. 39]. Тут бачимо поєднання еквівалентного перекладу та калькування: *possessed genius* - одержимий геній.

I am a billionaire [1, с. 161] // *Я мільярдер* [2, с. 172]. Тут спостерігаємо передачу оригінальної лексеми завдяки українському еквіваленту: *billionaire* - мільярдер.

Таким чином, чимало оригінальних лексем, які входять до лексико-семантичного поля концепту SUCCESS при перекладі українською мовою не зазнають ніяких змін, транслюючи, таким чином, те саме оригінальне значення концепту. Наприклад, *billionaire* - це «a person who has money, property, etc. that is worth at least 1,000,000,000 dollars, pounds, euros, etc.» [3], а *мільярдер* - це «власник багатства, яке оцінюється в мільярд або мільярди яких-небудь грошових одиниць» [4]. Бачимо повну відповідність англійського та українського варіантів.

Наближений переклад – це використання в перекладі граматичної одиниці мови перекладу, що частково відповідає безеквівалентній граматичній одиниці мови джерела в цьому контексті:

What Elon is doing is insane [1, с. 163] // *Найбожевільнішим є те, що Ілон справді це робить* [2, с. 237]. Тут бачимо невелике відхилення від мови оригіналу: *insane* - *найбожевільніше*.

This is not the guy who slinks into the restaurant. It's the guy who owns the joint and strides about with authority [1, с. 19] // *Це не той хлопець, який прокрадається до ресторану. Це хлопець, який у цьому закладі головний, тож тут його хода владна* [2, с. 24]. Бачимо: *owns the joint* – *головний*; *strides about with authority* - *його хода владна*.

Перевагою наближеного перекладу є те, що реципієнту замість простого еквіваленту, який не завжди містить те значення, що було в нього вкладене, надається різне за структурою, але схоже або однакове у значенні поняття. Тобто, замість того, щоб дослівно перекласти, перекладач вкладає зрозумілий та близький реципієнтові сенс повідомлення за допомогою еквівалентів мови перекладу. Недоліком такого перекладу може стати часткова втрата оригінального значення, закладеного в лексичній одиниці. Наприклад, *authority* - це «the power to control or demand obedience from others» [3], тоді як *владний* - це «здатний, схильний нав'язувати свою волю, підкоряти собі» [4]. Бачимо, що в першому випадку наявна лексема «power», тобто «сила», тоді як в українському перекладі вона замінена словом «здатність», що має вже не настільки сильне смислове навантаження.

Семантичний переклад має на меті повну передачу контекстуальних значень елементів вихідного тексту одиницями мови перекладу. Наприклад: *Cantrell found Musk both intriguing and all too eager* [1, с. 162] // *Кентрелла Маск заінтригував, але і здався йому занадто похінким* [2, с. 191]; *He's willing to take an insane amount of personal risk* [1, с. 125] // *Він готовий брати на себе неймовірний особистий ризик* [2, с. 149]. Бачимо: *too eager* – *похінкий*; *willing* - *готовий*.

Недоліком семантичного перекладу є втрата культурного компоненту мови оригіналу. Наприклад, *eager* - це особа, яка «wanting to do or have something very much» [3]. Натомість переклад українською лексемою *похінкий* не дає змогу передати це значення, адже *похінкий* - це «живий, спритний» [4], що не зовсім стосується концепту УСПІХ. Те саме стосується і другого прикладу: *willing* у зазначеному контексті має значення «бажати, хотіти», тоді як при перекладі бачимо лексему *готовий*, яка вказує не на власне прагнення, а

радше на відсутність вибору, що не зовсім відповідає концептові УСПІХ.

Іншим засобом забезпечення адекватності перекладу лексем є **калькування** – «спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) їх лексичними відповідниками в мові перекладу» [5]. Наприклад: *These two feats elevated Musk to the rarest heights among **business titans*** [1, с. 15] // *Ці два досягнення піднесли Маска на виняткову серед **бізнес-титанів** висоту* [2, с. 20]. Бачимо: *business titan* - *бізнес-титан*

*Some employees love him for this. Others loathe him but remain oddly loyal out of respect for his **drive and mission*** [1, с. 33] // *Деякі працівники його за це люблять. Інші його терпіти не можуть, але залишаються йому дивним чином вірними, з поваги до його **драйву та місії*** [2, с. 40]. Отож: *drive* – *драйв*; *mission* - *місія*.

*This collection of super-bright employees has become known as the PayPal Mafia—more or less the current **ruling class** of Silicon Valley—and Musk is its most famous and successful member* [1, с. 145] // *Цей гурт надзвичайно розумних працівників став відомий як Пейпелівська мафія — на сьогодні більш-менш **правлячий клас** Кремнієвої долини, — і Маск є її найвідомішим та найуспішнішим членом* [2, с. 173]. Тут бачимо: *ruling class* - *правлячий клас*.

Безумовно, цей спосіб перекладу поєднується з іншими – транскрипцією, транслітерацією. Такий спосіб називають змішаним (поєднання транскрипції і семантичного перекладу) і нерідко застосовують в тих випадках, коли до складу назви входить значуще слово. Дуже часто калькування при перекладі супроводжується різними трансформаціями (морфологічними, синтаксичними та ін.). Наприклад, зміною порядку елементів, які калькуються.

Задля забезпечення адекватності перекладу на лексико-семантичному рівні використовуються також **лексичні трансформації** (зазвичай вони є засобом мовної виразності, додають образності, що актуально у художніх текстах, де точна передача фактичної інформації не є головним завданням). Серед лексичних трансформацій можна виділити трансформації додавання, трансформації вилучення та суто лексичні трансформації.

Поєднавши погляди вчених, а також власні спостереження, ми пропонуємо виокремити такі підтипи **трансформації додавання**:

1) Формальне/ структурне додавання – одному слову мови оригіналу відповідає декілька слів мови перекладу, при цьому їх значення абсолютно паралельні, у перекладі не відбувається деталізації або пояснення, а подається словниковий відповідник: *He was also the **chairman** and largest shareholder of SolarCity, a booming solar energy company poised to file for an initial public offering* [1, с. 16] // Але, будучи **головою правління** і найбільшим акціонером SolarCity, компанії-виробника систем сонячної енергії, яка переживала бум і збиралася здійснювати первинне публічне розміщення акцій, Маск цим не обмежився [2, с. 19];

2) Логічний розвиток – у тексті перекладу додаються одна або декілька лексем, що логічно випливають з тексту оригіналу. Додаються ті слова, які через ряд причин є зрозумілими у тексті оригіналу, але потребують додаткового пояснення у тексті перекладу: *Yet, in the early part of 2012, the cynics like me had to take notice of what Musk was actually **accomplishing*** [1, с. 15] // Але на початку 2012 року циніки на кшталт мене не змогли не помітити того, що Маск **почав досягати справжніх результатів** [2, с. 19]; *He's a **confident** guy, but does not always do a good job of displaying this* [1, с. 18] // Він **упевнена в собі** людина, але йому не завжди вдається це показати [2, с. 23].

Таким чином, лексичні трансформації додавання використовуються з метою дотримання норм мови перекладу та забезпечення більшої вмотивованості та зрозумілості перекладених слів.

Трансформації вилучення прослідковуються у романі також доволі часто. Особливо активно функціонує формальне/структурне вилучення – словосполучення перекладаються словом, що абсолютно паралельне йому за значенням, і є його словниковим відповідником: *During a time in which clean-tech businesses have gone bankrupt with alarming regularity, Musk has built two of the **most successful** clean-tech companies in the world* [1, с. 32] // У часи, коли підприємства зі сфери чистих технологій банкрутують із тривожною регулярністю, Маск побудував дві з **найуспішніших** компаній чистих технологій у світі [2, с. 39].

Висновки. Отже, розглянувши особливості відтворення лексико-семантичного поля концепту УСПІХ при перекладі роману Ешлі Венса українською мовою (на матеріалі перекладу Мирослави Лузіної), можемо стверджувати, що забезпечення адекватності перекладу цього концепту відбувається завдяки різним способам перекладу: дослівний, наближений, семантичний переклади, а також калькування та лексичні трансформації.

Література:

1. Vance E. Elon Musk: Tesla, SpaceX, and the Quest for a Fantastic Future. Virgin Books, 2015. 400 p.
2. Венс Е. Ілон Маск. Tesla, SpaceX і шлях у фантастичне майбутнє / переклад М. Лузіної. Київ: ТАО, 2018. 428 с.
3. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.69.org> (дата звернення 20.09.2019).
4. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua> / (дата звернення: 12.11.2019).
5. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Москва: Филология Три, 2002. 416 с.

УДК 82

Філологічні науки

ПАРАДИГМА ЗОБРАЖЕННЯ ТРАГІЧНИХ КАТАКЛІЗМІВ 20 СТОЛІТТЯ У
РОМАНІ ГЕНРІХА БЕЛЛЯ «ГРУПОВИЙ ПОРТРЕТ З ДАМОЮ»

Пугачова Ю.Ю.
*студентка факультету
іноземної філології
Рівненський державний
гуманітарний університет,
м. Рівне*

Тенденції розвитку культурного та суспільного життя зумовлюють постійне оновлення мистецької спадщини, у тому числі літературної. Сучасні письменники, прагнучи не втрачати позицій серед різнобарв'я літературних

творів, все частіше вдаються до творчих експериментів та шукають, чим зацікавити читача. Безперечно, пошук нових літературних форм і засобів вираження думки є виправданим, але часто такі шукання нівелюють першопочаткове призначення літературного твору – приносити естетичне задоволення. Як наслідок – пересічний читач отримує настільки складний, нетиповий твір, який вимагає певних зусиль для того, щоб його зрозуміти та сприйняти належним чином. Окрім того, про якість літератури свідчить рівень почуттів і думок, які вона викликає у реципієнта. І тут, на жаль, варто відзначити, що не всі сучасні твори змушують задуматися про сутність буття, про життя і смерть, про минушість та інші важливі онтологічні категорії. Саме тому чимало читачів, маючи величезний вибір сучасних творів, продовжують звертатися до надбань минулих десятиліть.

Наприклад, творчість Генріха Белля – німецького прозаїка і новеліста – і досі знаходить відгомін в серцях читачів з усіх куточків світу. Як ніхто інший з німецьких авторів, саме він яскраво відображений на тлі повоєнної німецької літератури. Його творчість відзначається тверезістю бачення історичних процесів та стоїцизмом, самозосередженістю – відсутністю ілюзій, самозаглибленням, психологізмом, екзистенціалізмом та, разом з тим, тяжінням до найсучасніших художніх форм.

Творчість Генріха Белля у вітчизняному літературознавстві досліджена поверхнево. Разом з тим, теми, підняті у його творах, зокрема у романі «Груповий портрет з дамою», залишаються актуальними у сучасну добу, а тому потребують детальнішого прочитання з точки зору літературознавчого аналізу. Саме цим і була зумовлена актуальність даного дослідження.

Серед трагічних подій 20 століття Другій світовій війні об'єктивно належить особливе й, напевне, одне з визначальних місць, що зумовлено низкою вагомих чинників. Насамперед, ця війна виявилася найбільшим в історії людської цивілізації соціальним катаклізмом – за масштабами розмаху та наслідків, колосальністю спричинених жертв, заподіяних руйнувань і матеріальних втрат вона не має аналогів у світовій історії. По-друге, вона

належить до тих доленосних подій, результати і наслідки яких на багато десятиліть наперед визначили майбутнє країн і народів світу, стали відправним пунктом і поштовхом до велетенських континентальних геополітичних змін. По-третє, жодна інша історична подія не залишила такої глибокої рани у пам'яті переважної більшості народів планети і душах людських, як Друга світова війна – війна небувалих масштабів, що розколола світ не тільки просторово-територіально, а й у часі. Родини, яких торкнулося воєнне лихоліття, зберігають свої рахунки з нею і в наступних поколіннях. Ця війна залишається подією, до якої досі найбільше і найчастіше звертається наша активна історична пам'ять.

Визначальною темою роману «Груповий портрет з дамою» є саме тема війни як одна з найглобальніших та найтрагічніших подій 20 ст. У творі, однак, воєнний та поствоєнний досвід не виступають на передній план, вони зображуються опосередковано, через призму історії окремої жінки та інших персонажів роману. Історія однієї жінки, однак, відображує історію цілої нації, країни, епохи. Сконцентрувавши сюжет навколо однієї жінки, письменник водночас наголошує на універсальності життєвої драми всіх тих, у чий долі руйнівним шквалом втрутилась війна. Зображуючи, таким чином, долю окремої людини, пересічної особистості Генріх Белль вказує на беззахисність людини перед системою, на неможливість змінити бодай щось: *«На щастя, соціалізм із демократією плутали недовго, і вона стала знову тим, чим була раніше: дрібною службовкою. Але тоді, в ті дні великого грабунку, вона ж сиділа разом з іншими, і з дітьми, в тому їхньому підземному раю, і хоч знала, де я живу, чудово знала, але й слівця мені не переказала. Ні, ні, про якусь дяку годі й казати, а як подумати добре, то вона ж нам навіть своє життя завдячує. Досить було нам хоч словом прохопитися, що вона ото плескала про війну та мету цієї війни, хоч одне оте її слівце "бридня", і вона б уклепалась по вуха, у в'язницю пішла б, у концтабір, а то й на шибеницю,— і от маєте»* [1, с. 62].

Таким чином, роман Генріха Белля відображає кілька хронологій, які переплітаються та накладаються одна на одну – історію довоєнної Німеччини,

історію Німеччини Другої світової війни та повоєнної Німеччини. Роман, отож, містить у собі значну кількість реальних історичних фактів, які переплітаються з художньою вигадкою. Вигаданими є персонажі роману та події, що з ними відбуваються, однак історичною правдою відзначаються описи тодішнього побуту та соціального життя у Німеччині: *«І як ви гадаєте, чи на початку сорок четвертого року поліція й наці мали ще змогу карати кожен окремий випадок — як же це тоді називалось...—"порушення воєнної економіки"? Та вони ще й раді були, що люди самі якось примудряються добути ту дрібку кави, байдуже звідки»* [1, с. 35].

Такі незначні вкраплення історичної дійсності, історичних фактів, вплітаючись в художнє полотно твору, утворюють його історичну основу: *«Отже, через небалакучість Лені й необізнаність М. в. Д. єдиним свідком не духовного звання залишається Маргрет, що бачила Генріха тільки двічі легально, обидва рази 1939 року — і запрошували на каву до Груйтенів,— і один раз, 1940 року, нелегально: досить холодного квітневого вечора, перед тим як Генріха, вже танкіста, послали завойовувати Данію для згаданого вище німецького райху»* [1, с. 4].

Описуючи Німеччину часів Другої світової війни, автор подає не просто загальний опис, а деталізоване зображення суспільного побуту, доповнюючи його лексемами, які відображають характер доби: *райх, кордон, штрафник, солдат, офіцер, нацист, бомба, полон* тощо. Такі мовні засоби допомагають створити яскраве художнє полотно, на основі якого і вибудовуються події та образи твору: *«А що вона 1941 року три дні була одружена з унтер-офіцером надстрокової служби німецького вермахту, то отримує пенсію як солдатська вдова; до цього згодом має додатися ще й державна пенсія»* [1, с. 3]; *«Цей період у житті Груйтенів — від початку сорок другого до початку сорок третього — всі близькі до них люди в один голос називають "найрозкішнішим". "Ніякого впину, ніякого сорому, ну нічого для себе не жаліли, брали все, що лиш міг дати чорний ринок цілої Європи...»* [1, с. 32]. Таким чином, історичний пласт Другої світової війни виписаний автором з достовірною точністю

та тонким знанням усіх деталей: починаючи від одягу та тогочасної зброї, і закінчуючи мовними та культурними особливостями німців: *«На кого він схожий: на пролетаря? Чи на аристократа? На людину, що виконує звичну їй працю, чи ця явно важка робота їй чужа?»* [1, с. 11].

Примітним також є те, що автор зображує трагізм війни як для німецьких мирних жителів, так і для інших народів, які постраждали від німецької загарбницької політики. Так, у наступних прикладах показано трагізм німецького народу, який проявився не тільки у тому, що він постраждав від війни, але й у його долі у післявоєнну добу: *«Тольцем, як то кажуть, зрівняли з землею — дали нам півгодини, щоб зібратись і вийти з села, тоді автомашинами вивезли за Рейн і вернутись ніяк не можна було, бо ж по цей бік уже стояли американці, а там, де ми,— це німецька влада. Ні, це велике щастя, що Лені не послухалась мене. Мовляв, село, спокій, квіточки, повітря... аж воно он як: натомість ми побачили тільки величезну хмару пилюки, ось що стало з Тольцема — тепер його, звісно, відбудували, але тоді, я вам кажу, тільки велика хмара пилюки знялася!»* [1, с. 65].

А от наступна цитата та навпаки – демонструє трагізм інших народів, по суті усього мирного світу, якого торкнулося нацистське загарбництво: *«Не дуже годяще діло це було, синку,— ваш німецький полон. Три дні, чотири дні гнали нас через села, через поля, і ми божеволіли від спраги — коли де побачимо криницю чи потічок, то тільки губи сухі облизували, а про їжу вже й не думали... тоді загнали нас п'ять тисяч у якусь колгоспну обору, просто неба, а пити все не дають. І коли мирне населення, наші люди, хотіли щось піднести нам їсти або пити, їх не підпускали, стріляли, і з нас коли хто побіжить назустріч тим людям, теж тр-р-р з кулемета, синку, й капець»* [1, с. 73].

Основними ознаками авторської візії історичної дійсності у «Груповому портреті з дамою» є заглиблення в історичні події, достовірність цих подій, використання документу як головної вимоги написання твору. Важливим є підхід письменника до відображення історичних реалій, зокрема, використання ретроспективного плану, поєднання минулого й сучасного як прийом паралелізму,

розкриття ознак духовності народу через зображення історичних та вигаданих постатей з використанням художнього вимислу і художнього домислу.

Підсумовуючи усе сказане, відзначимо, що роман Генріха Белля «Груповий портрет з дамою» побудований на історичній основі, а саме на подіях довоєнної Німеччини, Німеччини Другої світової війни та повоєнної Німеччини. Таке переплетення дозволяє, з одного боку, не перенасичувати твір лише воєнними фактами, оскільки вони розбавлені іншими реаліями, а з іншого боку таке нашарування дозволяє ніби зіставити кілька світів та побачити проблеми, з якими німецький народ стикався у різні часи свого існування та зробити відповідні висновки про долю пересічного німця ХХ ст.

Виявлено, що історична основа твору не виступає на передній план твору, а виявляється опосередковано, крізь призму розповіді про життя окремого персонажа – головної героїні твору, а також інших персонажів, пов'язаних із нею. Отож, феномен трагічних катаклізмів ХХ ст. інтерпретується Генріхом Беллем саме крізь призму долі окремої пересічної людини, завдяки чому читач має змогу усвідомити весь масштаб Другої світової війни, яка впливала не лише на безпосередніх учасників військових дій, але й на мирне населення, вносячи свої корективи у їхні долі та повсякденне життя.

Література:

1. Белль Г. Груповий портрет з дамою [Електронний ресурс] / Генріх Белль. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=6817>
2. Донець Л.С. Особливості мови художніх творів про Київську Русь / Л.С. Донець // Культура слова. – Київ, 1987. Вип. 32. – С. 34-38.
3. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ. «Академія», 1997. – 752 с.

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛУ НА МЕЖІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА І МОВОЗНАВСТВА

Рудницька Л.В.,

кандидат педагогічних наук,

викладач-методист

ВКНЗ «Коростишівський педагогічний

коледж ім. І.Я.Франка»

Завдання викладача літератури педагогічного коледжу – реалізувати загальнодидактичні і специфічні принципи навчання в ході дослідження художнього твору. Принципи науковості, доступності, систематичності, наочності, зв'язку теорії з практикою та інші, які відносяться до загальнодидактичних, постійно використовуються педагогами як засіб цілеспрямованої організації навчального процесу. Методичними ж принципами вивчення авторського індивідуального стилю, з урахуванням специфічності питання, вважаємо цілісність, екзистенційність, діалогізм, проблемність.

Сучасні вітчизняні літературознавці, аналізуючи кращі надбання попередників, знаходять і закріплюють нові стосунки між індивідуальним і суспільнозначущим у понятті стилю, а викладач літератури, дослідивши їхні наукові доробки, повинен так організувати роботу на занятті, щоб студенти глибше зрозуміли не тільки задум письменника, а й те нове, що він вніс у літературу змістом і формою своїх творів. Як бачимо, на розсуд читача, вчителя, науковця-дослідника авторського почерку письменника висунуто дві головні концепції розуміння стилю: літературознавча категорія та одиниця лінгвістики. Методика викладання матеріалу на межі літературознавства і мовознавства ґрунтується на взаємозв'язку цих понять: залежності між змістом та формою твору. Студенти повинні розуміти, що стильову індивідуальність, ідейно-художнє обличчя письменника - особливості змісту та відповідної йому форми - обумовлюють конкретно історичні властивості їх прояву: епоха, соціально-естетичні інтереси і ідеали їх творців (представників певних

соціальних груп) та якості письменника як творчої особистості (міра вияву його таланту, характеру, індивідуальних людських рис). Оскільки проблема вивчення стилю тісно пов'язана з розвитком культури сприйняття твору, викладач звертає увагу на певну обумовленість кожної художньої деталі. Це допоможе у визначенні позиції автора, що проявляється у всій сукупності елементів: у імені героя та зображенні його зовнішності, мові, самохарактеристиці, аналізі його вчинків іншими героями, зображенні стосунків між персонажами, визначенні подібних рис характеру у різних персонажів, відмінного між ними та ін. Залежно від тих завдань, які ставить перед собою майстер слова, його авторський почерк виявляється і у доборі лексем, і у синтаксичних фігурах, і у звуковій організації поетичної мови. Хоча аналізуються деталі художнього твору, завдання такої роботи – відтворити цілісний образ, задуманий автором. Саме так можна не тільки виділити те, що хвилює автора, але й визначити елементи його індивідуального стилю, звертаючи увагу на найменшу художню деталь, яка відтворює своєрідність творчої манери письменника. Методичне розуміння принципу цілісності у дослідженні тексту твору передбачає, як ми переконалися, літературознавчий і мовознавчий аспекти поняття стилю. Проте у ході роботи на занятті з літератури не можна зігнорувати психолого-дидактичні елементи цих аспектів. Адже головне в цілісному вивченні - поєднання емоційного сприйняття тексту з його поглибленим критичним тлумаченням, розумінням твору в його художній своєрідності і повноті естетичного впливу, в єдності змісту і форми.

Екзистенційність як принцип дослідження індивідуального стилю письменника найповніше виражається у аналізі авторського слова, індивідуального мовлення персонажа, загальної характеристики способів використання художньої мови у творі. Адже саме світогляд і талант майстра слова допомагають відтворити ідейно-художній задум засобами загальнонародної мови, опрацьованими і до певної міри узагальненими стилем окремого письменника. Переломлена через призму світогляду автора, мова його художнього твору може складатися із різних стилістичних одиниць як

літературної, так і розмовної форми. Це створює особливу прикмету стилю майстра слова, почерку, який не має тієї замкненості стильових засобів, що властива іншим різновидам літературної мови. Оскільки художня мова твору – продукт добору лексем та осмислення їх синтаксичної організації окремою людиною-митцем, вона найбільш індивідуалізована у стилістичному відношенні, а індивідуальні мовні відмінності у художньому творі виявляються як особливості авторського стилю. Л.А.Булаховський у праці «Виникнення і розвиток літературної мови»[1, с.92] стверджував, що мова художньої літератури «[...]виявлена в продуктах творчості письменників, позначається, звичайно, більше або менше рисами їх індивідуальності, при цьому більше в стилі, ніж у мові у вузькому значенні слова».

Літературний стиль як систему відтворення світогляду письменника через мовні засоби досліджував також і В.В.Виноградов.

Практика аналізу мовно-стилістичних особливостей твору як ознак індивідуального почерку автора доводить, що обмеження мовленнєвого матеріалу перелічуванням тропів призводить до поверхневого розуміння задуму письменника. Адже в такий спосіб ми розвиваємо лише чуття краси слова, дібраного майстром. Основою будь-якого тексту є літературні та просторічні лексеми побутового характеру. Саме вони у єдності із засобами образного мовлення допомагають глибше розкрити властиве письменникові світосприйняття, зокрема забезпечують реалістичне зображення дійсності.

На нашу думку, найбільш продуктивними, з точки зору розуміння тексту, удосконалення зв'язного мовлення, глибокого аналізу змісту твору, дослідження життєвої позиції автора, його художнього світу, є види робіт, що передбачають побудову діалогу. У працях психологів, педагогів, методистів творча робота вчителя та учнів у формі діалогу тлумачиться як співпраця на основі принципу діалогізму. Підтвердженням тому є екзистенціально-діалогічна теорія викладання української літератури, розроблена доктором педагогічних наук, професором Г.Л.Токмань. Діалог та проблемна ситуація, досліджені цією торією, дозволяють викладачеві та самому авторові вести

«[...]довірливу розмову з молодими людьми про те, що є важливим для внутрішнього „Я”, для серця, яке шукає правд»[2, с.5]. Рівні діалогу між вчителем та учнями на заняттях з літератури, створені авторкою на основі теорії спілкування А.Добровича, підтверджують своєчасність втілення в практику викладання таких принципів, як діалогізм та проблемність. Адже саме завдяки такому навчанню «[...]учень безпосередньо відчує твір як своєрідну ірреальну реальність і осмислить свої відчуття, прийде через них до ясної, особистісної думки»[2, с.9].

Б.І.Степанишин теж вважає, що читаючи книгу, молода людина вступає в «[...]уявний діалог автора з читачем, подумки розмовляє з письменником, солідаризується з ним»[3, с.46]. Викладач вступає у цій «[...]єдності внутрішнього світу школяра і поета (прозаїка, драматурга)»[3, с.46] у ролі консультанта-фасілітатора (помічника), який супроводжує власний пізнавальний пошук студента і створює умови для його особистісної освітньої траєкторії. Зважаючи на завдання роботи у діалозі (залучення до активного пізнавального пошуку), визначаємо такі шляхи досягнення позитивного результату (за рекомендаціями В.А.Кан-Калик):

- моделювання майбутнього спілкування зі студенською аудиторією;
- організація діалогу в момент безпосередньої взаємодії (комунікативна атака);
- керівництво спілкуванням у педагогічному процесі спостереження над текстом твору;
- аналіз здійсненої системи спілкування і моделювання наступної діяльності, пов'язаної з отриманими результатами [4,с.24-26].

Готуючи студента до діалогу з художнім твором, моделюючи майбутнє спілкування, викладач на власному прикладі показує, як ставити питання до тексту, знаходити відповідь на нього у авторській позиції (через зміст твору), у особистих життєвих спостереженнях. Наприклад, вивчаючи твір «Тигрлови» І.Багряного, ставимо перед молодими людьми таке завдання: «Читаючи вперше роман, я задумалась тим, чому автор дав головному герою прізвище М н о г о г

р і ш н и й, і пов'язала відповідь на це питання з українською історією. Що думаєте ви з цього приводу? Чи є у доборі прізвища символ як ознака мовно-стильової майстерності митця?». Використовуючи власне екзистенційне рішення, викладач проводить паралель з історією держави та сприяє поповненню знань студентів з теорії літератури, дає змогу висловити свої міркування щодо почутого твердження: спростувати або підтвердити думку вчителя і, в разі потреби, доповнити її.

Залежно від жанру та змісту твору питанням для діалогу надаємо філософського, народознавчого, політичного, економічного та іншого, актуального на конкретному занятті з літератури, звучання. Для визначення ознак індивідуальності стилю письменника звичний діалог викладача зі студентами, читача з твором, тексту з «своєю епохою» можна доповнити діалогічними відносинами художнього тексту з іншим художнім текстом, з літературною традицією, з світовим мистецтвом [2, с.51-54].

Отже, використання принципу діалогізму у дослідженні художнього тексту допомагає визначити місце доробку письменника у сучасному громадському житті та сформуванню у юного читача активну суспільну позицію.

Демократизація українського суспільства сформувала необхідність активного, самостійного, творчого мислення вільної особистості – майбутнього вчителя. Найсприятливіші умови для досягнення цієї мети на заняттях з літератури у педагогічному коледжі створює введення принципу проблемності у навчальний процес. Практика доводить, що в основі вирішення будь-якої проблеми лежить подолання суперечностей як системи пізнавальних труднощів. Саме так мобілізуються розумові сили, активізуються різні психічні процеси, загострюється увага на найважливішому для аналізу і запам'ятовування. Не відкидаючи репродуктивного способу засвоєння інформації, викладач ставить перед студентами проблему (питання, завдання, задачу) відповідно до їхнього віку, інтелектуальних можливостей, художніх особливостей твору, теми та мети заняття. Через потребу самостійно мислити, застосовувати творчий підхід до їх розв'язання, збуджується інтерес до

навчання, до особистісних пошуків. Крім того, що проблема сприяє глибшому засвоєнню інформації, майбутні вчителі збагачують свій методичний арсенал знаннями про різноманітні прийоми роботи з текстом. Спираючись на психологічні фактори навчального процесу, Є.Пасічник [5] називає дві технології введення проблемності у навчання:

-перш ніж ставити перед учнем проблемне завдання або пропонувати йому визначити суть проблемності у запропонованих фактах і явищах, вчитель сам ставить проблему, намічає етапи її дослідження, передбачає наслідки, доводить правильність дій, робить висновки – тобто, ілюструє процес дослідження;

-учитель визначає проблему, «[...]збуджує найважливішу рушійну силу розумової активності – перехід від досягненого рівня знань і розумового розвитку до нової сходинки, на яку треба піднятися в процесі оволодіння новими знаннями»[6, с.56], а учні розв'язують її.

На заняттях з літератури у педагогічному коледжі викладач, враховуючи рівень розвитку загальних умінь і навичок роботи з текстом, сформований у попередні роки навчання, використовує елементи другої технології, творчо доповнюючи її методичними прийомами, пов'язаними зі специфікою навчального закладу.

Г.Л.Токмань продовжила розробку відомих проблемних ситуацій та технологій з точки зору їх екзистенційного сприйняття учнями та з урахуванням мистецької специфіки текстів літературних творів, які аналізуються на занятті з української літератури. Науковець пропонує класифікацію проблемних ситуацій за такими типами:

-запитання, для відповіді на яке в учнів не вистачає інформації;

-проблема, для розв'язання якої потрібно застосовувати складний алгоритм мислительської діяльності;

-складне питання з літературознавчого аналізу тексту, відповісти на яке можна лише застосувавши науковий теоретико-літературний інструментарій та проникнення у підтекст твору;

-на запитання, що має декілька варіантів відповіді, учень добирає лише один, здійснюючи екзистенційний вибір;

-проблемне читання потребує уваги до деталі тексту (психологічної, філософської, історичної, соціальної, мистецької[2, с.55-57].

Спільну діяльність педагога та студентів щодо пошуку відповідей на проблемні питання організуємо на основі «бесіди за Сократом», яка сприяє концентрації уваги, здатності оцінювати, логічно мислити. Як різновид згаданого методу, використовуємо прийом «питання Сократа», що допомагає знайти правильне рішення або заперечити його можливість, доводячи неправильність судження.

Підтримуюючи думку науковців про розвивальну функцію проблемного навчання, Н.Й.Волошина доречно застерігає від зайвого захоплення проблемними ситуаціями на уроці, які можуть спричинити сповільнений розвиток багатьох практичних навичок, зокрема тих, які формуються у процесі звичайного запам'ятовування[7, с.135].

Отже, доцільне використання проблемних ситуацій, творче поєднання завдань та запитань інтеграційного типу з іншими видами роботи над текстом, створює сприятливі умови для глибокого дослідження авторського індивідуального стилю та екзистенційного задуму митця.

Література:

1..Булаховський Л.А. Виникнення і розвиток української мови. – К.: Інститут мовознавства АН УРСР, Записки, т.І, 1941..

2.Токмань Г.Л.Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. – К.: Міленіум, 2002. – 320с.

3.Степаншин Б. Викладання української літератури в школі. – К.: РВЦ «Проза», 1995. – 254с.

4.Кан-Калик В.А.Основы профессионально-педагогического обучения. – Грозный: Че-Ингуш. Университет, 1979.

5.Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середній школі. – К.: Ленвіт, 2000. – 384с.

6.Сухомлинський В.О. Павліська середня школа\\Вибрані твори: у 5 т. – К.: Рад.школа, 1976-1977. – Т.4.-237с.

7.Волошина Н.Й. Уроки позакласного читання в старших класах: Посібник для вчителя. – К.: Рад.школа, 1998. – 173с.

УДК 808

Филологические науки

ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ГЕРМАНИИ

Саламатина А.В.,

*ст. преподаватель кафедры иностранных языков
Национального технического университета
Харьковского политехнического института,
г. Харьков, Украина*

*Искусство – одно из средств различения доброго
от злого, одно из средств узнавания хорошего.*

Лев Толстой. Дневник. 20 октября 1896

Детская литература является одним из немногих жанров, который всё ещё удерживает свои позиции в современном мире, где чтение все больше вытесняется социальными сетями. Никто не будет отрицать тот факт, что многие поколения людей обязаны хорошим книгам воспитанием своего творческого начала, человеческих качеств. Произведения для детей и юношества издаются и пользуются большим спросом во всем мире, и Германия не является исключением. Тематический диапазон простирается от чисто развлекательных до социально-критических произведений. Без преувеличения от качества и уровня детской литературы зависит каким сформируется и вырастет человек будущего.

Хорошая детская книга не должна быть средством ухода от действительности, более того она должна помогать находить решение реально существующих конфликтов. Как считает известный немецкий писатель для детей и юношества Янош (псевдоним Хорста Экерта), задуманные им произведения получают каждый раз своё завершение через читателя [1, с.5].

Основной интерес у исследователей немецкой литературы вызывают проблемы языка, чему посвящено множество работ филологов и литературных критиков Германии: Б. Вайсгербера, В. Энгелена, членов Потсдамского языкового кружка, В. Фройнда, а также и современных, в лице Р. Вильда, Г. Вилькендинга, К. Шмитца и др. Как замечает Г. Лерхнер, литературная критика должна развить у каждого читателя способность к эстетическому наслаждению, посредством раскрытия языково-эстетических компонентов облегчать ему доступ к произведению и, прежде всего, стимулировать восприятие языковой красоты при индивидуальном усвоении литературы [2, с.47].

Несомненно, особый интерес вызывает вопрос об особенностях языка детских книг и их роль в формировании лексического запаса юного читателя. Так, например, произведение Готфрида Шпиза «Warum die Menschen sprechen lernten» по своей цели, построению, методу изложения и применению языковых средств можно считать художественной и в тоже время научно-популярной книгой. Во вступлении автор рассказывает, что люди на Земле говорят приблизительно на 4000 различных языках и задает вопрос, почему же их так много. Далее в книге следует сюжет о Вавилонской башне. Автор хочет вызвать интерес к вопросу о значении языка в жизни людей. Уже многие тысячелетия исследователи стремятся раскрыть понятие, что есть язык, как он возник и развивался, как им пользоваться, как он будет изменяться дальше. В этом заложен глубокий смысл, так как тематика исследования языка безгранична, и выделение в этом процессе отдельных обособленных проблем побуждает читателя вдумчиво знакомиться с каждой из них.

Книга Шпиза состоит из 12 глав, каждая из которых пробуждает у читателя любопытство уже своими заголовками, напр.: «Sprachen der Tiere», «Aller Anfang ist leicht», «Vom Wort zu Tat», «Ökonomie und Poesie», «Eine Universalsprache für alle Menschen» и др. Эти главы, в свою очередь, разбиты на отдельные отрывки с подзаголовками, которые также сформулированы интригующе. Например, глава «Aller Anfang ist leicht» состоит из «Ein Netz, das immer enger wird», «Woher neue Wörter kommen» и др., что является отличительной чертой книги Г. Шпиза. Этими

и другими приёмами автор постоянно будит мысль читателя, но при этом он не упрощает речь. Благодаря четкому переходу от усвоенного материала к новому, юный читатель может воспринимать непростую информацию. Приведем пример из главы «*Aller Anfang ist leicht*» : *Mit unserem Wissen wächst auch unser Wortschatz, denn die Sprache ist das Mittel, diese Kenntnisse in unserem Gedächtnis aufzubewahren, zu speichern. Die Dinge, die uns umgeben, die wir mit unserem Gehirn Vorstellungen, Eindrücke, die wir mit unseren Sinnesorganen erfassen, hinterlassen in unserem Gehirn Vorstellungen, Eindrücke, sogenannte Abbilder, und mit diesen Abbildern verbinden wir bestimmte Wörter. Wenn wir das Wort Tisch hören, wird in diesem Kopf die Vorstellung, das Abbild Tisch lebendig* [3, с.46]. Такие высказывания вполне доступны пониманию ребенка 12 – 13 лет, соответствуют уровню его языкового развития и при этом требуют работы мысли. Другой немецкий писатель Х. Штенгель, в работе «*Wortspielenreise*» , которая рассчитана на более юного читателя, раскрывает возможности использования немецкого языка. *Das Wort kann lachen, kiechern, knürren, beißen, hüpfen, sich verstecken, sich verwechseln, sich maskieren, sich verkrümmeln – das Wort kann eben nicht mir alles, was nötig, sondern auch vieles, was lustig ist. Wer sich aufmerksam und fleißig im Wortspiel übt, wird ... am Ende womöglich gar das sein, was bekanntlich nicht vom Himmel fällt: ein Wortspielmeister* [4, с.6]. Автор, увлекая ребенка игрой, способствует прочному усвоению им языкового материала и развивает у него «чутьё языка».

И, конечно же, не последнее место занимает воспитательный аспект в литературе, который содействует утверждению гуманного, нравственного начала в человеке. Эту проблему развития личности ребенка в условиях зачастую бездуховного промышленного мира можно проследить на примере произведения Кристины Нестлингер «*Конрад*». Когда прогресс в высокоразвитых странах становится самоцелью, ориентируется на количество, а не на потребности общества, это ведет к обеднению человека. Новые технологии, экономическая экспансия любой ценой вытесняют человеческую личность. «*Конрад или дитя из консервной банки*» – это пародия на все более чуждую действительность и, одновременно, вера в человека. Запрограммированный искусственный ребенок

превращается в живое существо, имеющее волю и чувства. Подобный наставнический характер имеет место во многих произведениях современной немецкой литературы для детей старшего возраста.

Можно смело утверждать, что литература является одним из важнейших инструментов в воспитании человека, так как развивает речевую деятельность, эстетическое восприятие мира и формирует личность каждого индивидуума.

Она заключает в себе огромный потенциал духовных ценностей, которые могут обогатить ребенка, стать мощным средством для его развития. Эту роль литература, как вид искусства, выполняет тогда, когда она рассматривается в единстве своих функций: коммуникативной, познавательной, воспитательной, эстетической.

Литература:

1. Фройнд Винфрид. Современная литература для детей и юношества в Федеральной Республике Германия. Бонн: Inter Nationales, 1990, 72 с.

2. Weissgerber Bernard. Die Sprache in Jugendbuch. In: Aspekte des Sprachunterrichts. Weinheim-Basel, 1970, 128 S.

3. Spies Gottfried. Warum die Menschen sprechen lernten. Interessantes aus Geschichte und Gegenwart der Sprache. Berlin, 1978, 143 S.

4. Stengel Hansgeorg. Die Wortspielenreise. Berlin, 1979.

5. Dahrendorf, M. Junglesersozioologie. In: Doderer, K. (Hrsg.): Lexikon der Kinder- und Jugendliteratur. Bd.2 Weinheim/ Basel 197, S. 117-123.

6. Dahrendorf M. Lesersozioologische Vorraussetzungen. In: Meier K. E. (Hrsg.): Kind und Jugendlicher als Leser. Bad Heilbrunn 1980, S. 129-158.

7. Fischer H. Typologie des Junglesers. Grundlagen, Entwürfe, Perspektiven. In: Meier K. E. 1980, S. 86-109.

8. Schmitz Christoph. Nicht alltäglich: deutschsprachige Kinderliteratur; ambitionierte Neuerscheinungen – eine kritische Analyse. In: Börsenbl., 167(2000), 2, S. 4-13.

ПЕРЕДВИБОРНА ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА МАНІПУЛЯТИВНИЙ АСПЕКТ

Халявка Л. В.,

*викладач філологічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

В інформаційному суспільстві усі сфери людської діяльності зазнають впливу інформаційного фактору. Саме тому зростає роль реклами як відстороненого способу передачі інформації через різні засоби масової інформації. Реклама є засобом психічного впливу, а найпоширенішим її видом є телевізійна. Саме вона дає можливість рекламо виробникам використовувати надзвичайно широкий спектр засобів впливу на споживача. Це враховується при виборі каналу поширення рекламних звернень як засобу впливу на електорат політичними суб'єктами, що беруть участь у передвиборчій кампанії.

Саме тому темою даного дослідження є маніпулятивний аспект політичної телевізійної реклами. Вона є актуальною, оскільки високий ступінь маніпулятивного впливу телереклами ставить певні вимоги до процесу її виготовлення та до тих методів управління діями аудиторії, які в ній застосовуються.

Мета дослідження полягає в тому, щоб пояснити суть основних способів маніпуляції в політичній телерекламі та здійснити аналіз їх використання учасниками інформаційної кампанії, що передувала виборам На пост президента України в 2019 році.

Основне проблемне завдання, поставлене перед дослідженням, – з'ясувати, чи була ставка на медіа образ як спосіб маніпуляції центральною у передвиборчій кампанії 2019 року.

У сучасній літературі під маніпуляцією розуміють прихований цілеспрямований вплив на суспільну психологію, на свідомість та інстинкти

людини; приховане управління людьми зі спритністю та зневажливим підтекстом [5, с. 346].

Маніпуляція як різновид соціального управління має такі ознаки:

- 1) відсутність усвідомлення факту управління з боку об'єкта управління;
- 2) прихованість справжніх цілей та інтересів суб'єкта управління;
- 3) особиста зацікавленість або користь суб'єкта управління.

Інакше кажучи, маніпуляція є використанням об'єкта управління суб'єктом у власних інтересах таким чином, що відбувається підміна інтересів об'єкта інтересами суб'єкта без усвідомлення першим цього факту [3, с. 60].

Тож розглянемо детальніше передвиборну агітацію вже чинного президента України Володимира Зеленського. Спочатку звертаємо увагу, на комедійний політичний серіал «Слуга народу», який був оприлюднений за чотири роки до передвиборної боротьби. За сюжетом звичайний вчитель Василь Голобородько (Володимир Зеленський) зміг перемогти у президентських виборах та очолити країну. Шляхом різких реформ, жорстких рішень та навіть ультиматумів досягнув позитивних зрушень у державі. Таким чином за допомогою розважальної індустрії вдалося сформуванню позитивний політичний імідж Володимира Зеленського в образі Голобородька. Крім того більшість жартів студії «95 квартал» політично та соціально зорієнтовані. Протягом багатьох років актори висміювали владу, соціальні проблеми держави, наближаючи себе до народу, завойовуючи довіру. Закладали на підсвідомому рівні, що Володимир Зеленський є найкращим і найчеснішим кандидатом у президенти⁸. Тут ми прослідковуємо сугестивний вплив на цільову аудиторію, що підкреслює маніпулятивність передвиборної кампанії. Також слід згадати відео, які пан Зеленський публікував в соцмережах. Різноманітні підтримки народу, заспокоєння, провокації до своїх опонентів. Кульмінацією, яку чекали виборці були дебати між Петром Порошенком та Володимиром Зеленським, відбулися на НСК «Олімпійський».

Основним опонентом Володимира Зеленського був колишній президент України Петро Порошенко. Який у період виконання своїх обов'язків як

гаранта держави здійснив прорив на зовнішньополітичній арені, але в країні почав використовувати свою владу в особистих цілях. Останньою краплею, що знищила довіру виборців до Порошенка та підняла до Зеленського були відео опубліковані журналістом Денисом Бігусом. В яких автор викривав корупцію у вищих ешелонах влади.

Найефективнішим засобом поширення політичних рекламних звернень є телебачення. Науковці стверджують, що саме телевізійні ролики здатні привернути увагу більшої кількості виборців, ніж повідомлення у пресі чи інших засобах. Творці реклами використовують всі можливі засоби, які сприяють тому, щоб остаточний продукт (ролик) був якомога ефективнішим,

тобто мав більшу маніпулятивну силу. Саме з цією метою в рекламі застосовуються такі способи маніпулятивного впливу як ставка на ідеологію, на лідера, проблему чи суперечність, ставка на опозиційність, ефективність яких залежить від конкретних соціально-політичних умов. [4, с. 120]

Як показало дослідження передвиборчої кампанії 2007 року в Україні, ставка на медіа образ була центральним способом маніпуляції, поряд із нею використовувалася ставка на проблему чи суперечність, значно менше – ставка на ідеологію та опозиційність. Це дає змогу зробити висновок про те, що учасники кампанії 2007 року обрали способи маніпуляції, які є найбільш ефективними для впливу на ту частину електорату, яка хоче бачити при владі “господарів” та “захисників народу”. Це виявилось дієвим способом впливу на громадськість за умов суспільно-політичної ситуації в Україні в 2007 році.

Література:

1. Бебик В. М. Менеджмент виборчої кампанії: ресурси, технології, маркетинг: Навч. -метод. посібник / Рец. В. Д. Бабкін, В. П. Горбатенко. – К. : МАУП, 2001. – 216с. – Бібліогр. : с. 212-213.

2. Коноваленко А. В. Психология политической рекламы / А. В. Коноваленко. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. – 96с. – (Серия “Психологический практикум”).

3. Милорадова Н. Е. Перспективи застосування психологічного впливу у професійній діяльності / Н. Е. Милорадова // Теорія і практика управління соціальними системами. – К. : 2006. – №4. – С. 56-62. Осика Г.

4. Маніпулювання свідомістю як метод політичних технологій / Г. Осика // Схід: Аналітично-інформаційний журнал. – 2007. – №2. – С. 119-121.

5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: У 2 кн. : Книга 2 / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2006. – 560с.

УДК 14(043.2)

Філософські науки

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ НАУКИ

Воскобійник Т.О.,

*Викладач історії і правознавства
Красноградський коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Красноград, Україна*

В умовах змін та динамічного зростання сучасного суспільного життя, глибоких його структурних перетворень, невизначеності й альтернативності всього історичного розвитку, процесах глобалізації, особлива увага має бути зконцентрована на проблемі світоглядної орієнтації людей, усвідомленню ними свого місця та ролі у суспільстві, розвитку й обґрунтування культури людства, пошуку цілей та сенсу суті соціальної активності, відповідальності за результати своєї діяльності.

Філософська наука являється саме тією галуззю пізнання, що займається дослідженням феномену науки в історичному полотні всіх його соціокультурних вимірів, адже своїми ідейними витокami філософія сягає глибин багатовікової рефлексії над одвічним питанням про те, чим може і повинна стати наука для всього людства в цілому. Філософія є тим аспектом, через який людина крізь віки усвідомлює своє призначення та будує свій шлях в цьому житті.

Вивчення філософії пов'язане, насамперед, зі знанням інших гуманітарних дисциплін, в першу чергу, з історією. Саме вона є методологічною основою вивчення не лише гуманітарних та суспільно – політичних, а й природничих та технічних. Історія – це основа всі наук.

Філософія сучасності досліджує не лише конкретні проблеми своєї галузі знання, але й звертається до методологічних та філософських питань і прагне зрозуміти природу пізнавальної діяльності та форми наукового знання, особливості типів знання – природничого, гуманітарного, соціального. Це є необхідним для усвідомлення подальшої перспективи розвитку наук, до яких належить філософія, вміння виокремлювати інтегральні проблеми в системі інших галузей знань, розуміння можливостей розвитку методологічного та понятійного апарату у зв'язку з сучасними підходами – синергетичним, системним та еволюційним [2,с.3-9].

Головною метою вивчення філософії сьогодні є забезпечення глибокого засвоєння студентами специфіки філософського осягнення дійсності, збагачення світоглядно – методологічної культури, сприяння формуванню філософської свідомості, сучасно – наукового способу мислення, розширення світоглядних меж всього суспільства.

Сучасне вивчення філософії має основні орієнтири, що є спрямовані на аналіз основних світоглядних і методологічних проблем, які виникають у науці на сьогоднішньому етапі її розвитку, отримання чіткого бачення тенденції історичного розвитку та змін науки. Основними завданнями можемо виокремити вивчення змісту філософських проблем, історії становлення та розвитку наукового знання.

У результаті набуття студентом філософських знань. Відбувається формування вільного володіння змістом філософських проблем науки у систематизованій формі; основними тенденціями і змінами історичного розвитку науки; методологією наукового пізнання; глобальними тенденціями змін наукової картини світу, світоглядними, виховними, методологічними та іншими філософськими основами сучасного наукового знання; проблемами, пов'яза-

ними з впливом науки і техніки на розвиток сучасної цивілізації [1,с.5-13].

Має змогу застосувати ґрунтовні, фундаментальні знання курсу, орієнтуватись у специфіці філософського осягнення дійсності; формувати свою власну, як життєву так і суспільну позицію, застосовувати набуті знання на практиці при аналізі нагальних проблем людства; диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання; застосувати філософські принципи, методи; обґрунтовувати, доводити свою точку зору у запропонованих проблемних ситуаціях; орієнтуватися в складних філософських питаннях сучасної науки і способах їх вирішення; застосовувати у знання в процесі наукових досліджень; передбачувати та аналізувати з етичної та духовної точки зору наслідки наукової діяльності; обґрунтовувати і відстоювати пріоритет етичних цінностей.

Література:

1. Андрущенко В. П. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть / В. П. Андрущенко // Вища освіта. – 2001. – № 2. – С. 5-13

2. Архипова Є.О. Синергетичний вектор дослідження безпеки в сучасному суспільстві / Є.О. Архипова // Вісник Національного технічного університету України „КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2014. – 1 (40). – С.3-9

УДК 128

Філософські науки

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СУТНОСТІ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ «ЦИФРОВОЇ ПСИХИКИ» І РОЗУМНИХ МАШИН

Короплясова А.А.,
*студентка факультету комп'ютерних наук,
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна*

Метою даної статті є дослідження альтернативних форм інтелекту, можливість появи яких ставить під сумнів людську унікальність і претензії

людини на буття чимось більшим, ніж складний алгоритмізований біосоціальний апарат. Ключовим аспектом цієї роботи є осмислення проблематики створення розумної машини, яка має «сильним» штучним інтелектом.

Другий виток буму штучного інтелекту, який на відміну від першого витка 60-70-х років ХХ ст. базується на складних і високотехнологічних цифрових системах, має в розпорядженні цифрову середу - кіберпростір і прагне до відтворення «людинорозмірних» об'єктів, а також піднімає ряд питань про специфіку людської сутності як основи для методологічних положень моделювання та генерування високоадаптивних інтелектуальних систем. Відбувається переосмислення критеріїв і вимог до істинності онтологічного положення як людини, так і розумної машини.

Таким чином, визначення критеріїв «людинорозмірної» штучної системи (відповідь на питання «Яку систему ми можемо такою вважати?») Набуває актуальності. Найбільш відомим прикладом критеріїв розумної машини є тест Алана Тьюринга, який викликає неоднозначне ставлення до себе вже понад півстоліття, а також має безліч різнопланових модифікацій. Суть тесту в тому, що якщо в разі спілкування людини з штучною програмної і / або апаратною системою при дотриманні певних умов (відсутність візуального контакту, можливість затримки відповіді і т. д.) Людина не зможе зрозуміти хто (чоловік або машина) з ним спілкується, то напрошується висновок про «людино розмірну» машину, тобто володіння її свідомістю (цифровим свідомістю).

Для обґрунтування методологічних компонент дослідження людської природи на основі тесту Тьюринга доцільно звернутися до його епістемілогічного опоненту - уявного експерименту Джона.

«Китайська кімната»

Уявімо собі ізольовану кімнату, в якій знаходиться Джон, який не знає жодного китайського ієрогліфа. Однак у нього є записані в книзі точні інструкції по маніпуляції ієрогліфами виду «Візьміть такий-то ієрогліф з кошика номер один і помістіть його поруч з таким-то ієрогліфом з кошика номер два», але в цих інструкціях відсутня інформація про значення цих

ієрогліфів, і Джон просто слід цих інструкцій подібно до комп'ютера. Спостерігач, що знає китайські ієрогліфи, через щілину передає в кімнату ієрогліфи з питаннями, а на виході очікує отримати усвідомлений відповідь. Інструкція же складена таким чином, що після застосування всіх кроків до ієрогліфів питання вони перетворюються в ієрогліфи відповіді. Фактично інструкція - це подібність комп'ютерного алгоритму, а Джон виконує алгоритм так само, як його виконав би комп'ютер. У такій ситуації спостерігач може відправити в кімнату будь осмислений питання і отримати на нього осмислену відповідь, як при розмові з людиною, який вільно володіє китайською писемністю. При цьому сам Джон не має ніяких знань про ієрогліфи і не може навчитися ними користуватися, оскільки не може дізнатися значення навіть одного символу. Джон не розуміє ні початкового питання, ні відповіді, який сам склав. Спостерігач, в свою чергу, може бути впевнений, що в кімнаті знаходиться людина, яка знає і розуміє ієрогліфи [див .: 1, с. 26-31].

Висновки з уявного експерименту такі: для правильного вирішення завдання не обов'язково розуміти її сенс. Так як за людиною, як соціалізованої особистістю апріорі мається на увазі здатність до осмислення і осмисленої діяльності, які є ключовими критеріями відмінності від штучної альтернативної життя в будь-якій формі, а в сфері штучних систем така можливість відкидається, доцільно досліджувати обґрунтованість такого підходу.

Системам нічого осмислювати не потрібно, їм необхідно або безпосередньо виконувати прописаний алгоритм, або генерувати новий алгоритм під конкретну задачу. Цього недостатньо для розробки системи сильного штучного інтелекту, яка апріорі повинна бути здатна до осмислення. Тут доцільно згадати про знаменитого уявному експерименті Р. Декарта, в якому він зміг представити себе без тіла, але не зміг представити себе без душі.

«Анти-Декарт»

Для початку спробуємо уявити себе без тіла. Чи не всього тіла, як якогось аспекту людського психофізичного конгломерату, а частково і по черзі. Для початку представимо себе без очей. Як наслідок, ми позбавлені можливості

візуально сприймати навколишню дійсність і фіксувати образи. Також ми не зможемо оперувати образами і у нас буде повністю відсутні образне мислення, тобто стосовно до візуальних аспектів сприйняття ми не зможемо нічого уявити. Але ж у нас є в наявності не тільки органи зору, а також і інші репрезентативні системи. Спробуємо відключити ще деякі з них. Наприклад вуха. Потім відключимо інші репрезентативні системи. Як підсумок: ми не бачимо, не чуємо, нічого не відчуваємо і навіть поняття про те, як це робиться, не маємо. У підсумку ми позбулися значної частини нервової системи, а відповідно, фізіолого-біохімічної основи буття людиною. Звідси вердикт: в принципі неможливо уявити себе без тіла, бо саме тіло є основою для самої здатності представляти. Уявити ж себе без душі в теоретичному сенсі складніше, тому що на даний момент в науці зовсім відсутнє визначення душі і сам факт її наявності цілком правомірно піддається обґрунтованому і аргументованому сумніву. Наш же вердикт ясний: якщо сам факт наявності душі був би науково доведений, то навіть в цьому випадку було б принципово неможливо уявити себе душею без тіла.

Мабуть, на підставі даного уявного експерименту не вирішити проблеми психофізичного єдності і не виявити специфічного людського механізму осмислення. Здатність осмислювати – емерджентність, властивість складної системи, а тому якщо в рамках розробки інтелектуальних систем буде згенеровано відповідна структура, то також відтворено буде і функція (відповідно до принципу структурно-функціонального відповідності).

Дещо по-іншому закінчиться спроба представити без психіки (душі) іншої людини. Про це наш наступний уявний експеримент.

«Людина без психіки»

Уявіть собі людину, у якого немає душі, психіки, інтелекту, почуттів, емоцій, здібностей до осмислення і т. Д. Але він 24 години на добу прикидається, що у нього це все є і функціонує так само, як у того, у кого все це є в наявності.

Якби він говорив, що у нього є, наприклад, печінка або серце, то в разі недовіри ми могли б зажадати зробити ультразвукове дослідження. Якби він говорив, що у нього є кістки, можна було б переконатися в цьому за

результатами комп'ютерної томографії. Якби він говорив, що у нього є мозок, підтвердженням стали б результати магнітно-резонансного дослідження.

Але актуальне питання інше: наявність або відсутність психіки, свідомості, внутрішнього світу, почуття сенсу. Можна спробувати застосувати психологічні тести по відношенню до даного суб'єкту: він пройде ці тести так само, як пройшов би їх звичайна людина. І все ж, що допоможе нам зрозуміти, чи є у людини психіка, душа, інтелект або ж він просто прикидається? На жаль, способів і інструментів такої перевірки не існує. Ми не знаємо ні що вони (психіка, душа, свідомість) собою являють, ні де їх шукати. Тому ми формально навіть не можемо стверджувати, що вони існують, бо не знаємо, як це довести і як це спростувати при бажанні. Ми просто беремо на віру.

Звідси і виникає питання: як ми можемо створити розумну автономно осмислючу машину, якщо ми навіть не можемо бути впевнені в наявності розуму, осмислення, вільної волі в іншій людині? Перше: при розробці штучного інтелекту не потрібні докази - потрібні функції. Друге: при розробці штучного інтелекту не потрібно розуміти - треба вміти моделювати, генерувати і здійснювати необхідний менеджмент. Тому якщо штучний інтелект зможе продемонструвати ті якості, які апріорі приймаються як «людинорозмірні», це цілком влаштує розробників і буде служити необхідним і достатнім підставою для того, щоб постулювати наявність цифрової психіки і цифрової свідомості у «внутрішньому світі» машини. Формулювання «людина має свідомість» і «штучна нейронна мережа має цифровим свідомістю» рівноцінні і за рівнем сенсу, і за належністю до паранаукових висловлювань, згідно з критерієм Поппера. [2]

Зрозумівши сказане, доцільно резюмувати. Поява альтернативних форм інтелекту ставить під сумнів людську унікальність і претензії людини на буття чимось більшим, ніж складний алгоритмізованим біосоціальним апаратом. Футуристична ж реалізація програмно і/або апаратно-цифрової психіки і вищої стадії її розвитку - цифрової свідомості, поставить під сумнів також доцільність і успішність людської форми життя як актуального піку біологічної

еволюції, змусить подивитися в «криве дзеркало» власного внутрішнього світу і кардинально трансформує світоглядні установки людини.[3]

Таким чином, можна зробити наступний висновок: створити розумну «людинорозмірні» машину, що володіє сильним штучним інтелектом теоретично можливо, на даному шляху відсутні логічні або методологічні труднощі, а постулати про людську невідтворюваність унікальності і про володіння людиною чимось внутрішньо неповторним не є науковими і не відповідають критерію Поппера, як було показано в розробленому нами уявному експерименті «Людина без психіки».

Література:

1. Searle, J. Is the Brain's Mind a Computer Program? / John Searle. – Scientific American, 1989. – P. 26–31.
2. Рассел, С. Искусственный интеллект: современный подход (AIMA) / Стюарт Рассел, Питер Норвиг. – 2-е изд. – М. : Вильямс, 2007. – 1410 с.
3. Моисеев, Н. Н. Случайна или неизбежна эволюция? / Н. Н. Моисеев // Химия и жизнь. – 1981. – № 7. – С. 23–28.

УДК 657

Філософські науки

ГУМАННІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Піско Р. В.,

*студент факультету реставрації
архітектурної і мистецької спадщини*

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Ми досить часто чуємо слова «гуманність», «гуманний», «гуманізм», але зрідка звертаємося до першоджерел їхнього походження. Кожна епоха, починаючи з Ренесансу, дала своє тлумачення цього терміну. Гуманність (лат. *humanitas* — «людяність») у філософському та етичному сенсі означає повноту вияву позитивних якостей людського індивіда і його ставлення до інших з позицій

загальнолюдського блага. Проте зміст явища гуманності значно глибший, ніж його загальноприйняте визначення, цей зміст пов'язаний з глибинними засадами нашого єства. Гуманність - доволі складне і неоднозначне поняття для людини, що живе в сучасному бурхливому соціумі. Наші дії можуть бути представлені чотирма етапами (Рис. 1). Це зацікавленість, намір, рішення, лояльність. Наприклад, ви спостерігаєте за таким популярним рухом, як плогінг (збирання сміття під час пробіжки чи іншого активного відпочинку). Спочатку вам стає цікаво, пізніше у вас з'являється намір, потім виникає рішення спробувати; нарешті, ви долучилися до цього руху і публікуєте результат у соціальних мережах чи оприлюднюєте більш традиційним методом. Люди можуть пропускати деякі етапи. Наприклад, починати з лояльності чи закінчувати рішенням. В цьому процесі виявляється гуманність як активність розуміння і діяння, що спирається не на егоїстичні, а на альтруїстичні переконання.

Залежно від прошарку суспільства гуманістичні прояви особистості пов'язані з певними загальнолюдськими нормами.

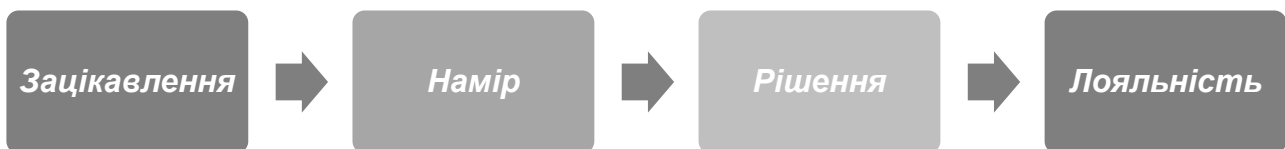

Рис. 1 Етапи формування гуманізму

Це не означає, що ми не можемо виразити свою зверхність чи агресію до інших людей просто тому, що це прийнято вважати неетичним. Проте люди сприймають ці правила особисто, спираючись на власне Я і свої уявлення про належне. Хтось не вбачає нічого дивного в тому, щоб їсти м'ясо, а інший вважає це порушенням норм, людської гідності тощо. З урахуванням суспільних норм люди інколи намагаються облагородити власні негідні вчинки, подати свій фальшивий образ, приховати справжні наміри і мотиви. Саме тому ми стаємо свідками ненормативної поведінки доволі адекватних людей. Гуманність означає не тільки повагу до інших, але й до себе, а також реальну

оцінку власних дій. Акцентування власного я (посилення егоцентризму) – важливий аспект гуманності сучасної, людини, адже саме ми обираємо нашу поведінку, що відображається на інших людях. Люди не народжуються з певними переконаннями чи догмами. Такими їх робить власний вибір.

Важливим проявом гуманності є здорове самоствердження. Психічно здорова особистість не буде самостверджуватись за рахунок іншого, бо це неетично. Зріла і сформована в гуманістичному дусі особистість є зазвичай такою через те, що отримала достатньо любові в дитинстві, користується повагою своїх колег, друзів, співробітників. Якщо ж батьки не приділяли достатньо часу своїй дитині чи в них склалися недостатньо довірливі відносини, тоді це відіб'ється на майбутньому; метою подальшого життя буде пошук уваги, любові інших, яких не вистачало. Здорове самоствердження – принцип гуманізму. Гуманність істотно пов'язана зі ставленням людини до інших. Гуманність - це повага не лише до себе, але й до оточуючих, вияв прагнення до спільного загальнолюдського блага. Іноді люди можуть навіть порушувати деякі суспільні норми задля інших.

Гуманність властива саме людині, а не іншим істотам. Людина приймає рішення, здійснює вибір між потребами власного Я та інтересами інших (егоїзмом і альтруїзмом). Однак чому люди, які керуються гуманністю, можуть приймати неефективні рішення щодо себе і оточуючих? Чи є це проявом егоїзму? Не зовсім. Скоріше, це недостатня зрілість особистості, брак досвіду, нерозвиненість емоційної сфери. Багатий досвід - одна з головних основ гуманності зрілої особистості. Гуманність формується з дитинства. Якщо батьки приділяють достатньо уваги дитині, то в майбутньому вона буде цінувати дружбу й щирі емоції близьких і сторонніх людей. Любов - важливий чинник гуманності. Якщо певне коло людей чи суспільство виявляються сильнішими у негативному впливі, ніж гуманістичне налаштування батьків, для особистості постає питання, як протидіяти? Людина робить вибір, спираючись на внутрішні чинники, на структуру самоідентифікації. Через це людина здатна

подолати деструктивні, антигуманні тенденції, до яких її штовхає оточення, і зберегти гуманістичні переконання й надалі в своєму житті керуватися ними.

З попередніх міркувань можна зробити такі висновки: а) гуманність - складова світогляду сучасної людини і активне діяння, що спирається не на егоїстичні, а на альтруїстичні переконання; б) важливим проявом гуманності є здорове самоствердження людини; в) основа гуманності - свідомий вибір особистості, прагнення служити загальнолюдському благу; г) формування гуманності – тривалий процес, складова повноцінної соціалізації людини; д) посилення егоцентризму – негативна тенденція процесу формування гуманності сучасної людини.

